

ПАЛЕОЛІТ ЄВРОПИ.

У книзі “Палеоліт СССР” Москва “Наука” 1984 року Н.Д. Праслов на ст. 43 пише: “Європа, більш за все, не входила в зону становлення людства, і перші люди тут появилися пізніше, ніж в Африці і Азії. Найбільш давньою пам’яткою є **грот Валлоне** в Приморських Альпах на півдні Франції. Але це місцезнаходження молодше Африканських, і датується часом не пізніше гюнцського похолодання. Палеомагнітні дані показують на те, що поселення в цьому гроті відноситься до зони прямої намагніченості. А. де Люмлей зв’язує її з епізодом харамільо, абсолютний вік якого від 950 тис. до 890 тисяч років.

Аналіз всіх європейських матеріалів дозволяють рахувати, що найбільш достовірна поява тут перших людей можна віднести до рубежу еоплейстоцену і нижнього плейстоцену. Спочатку територія де проживали люди була обмежена півднем Західної Європи, а в кінці гюнц – міндельського міжльодовиків’я і в міндельський час фіксується розширення ареалу. На це показують багато пунктів знахідок ранньошельських знарядь в центрі Західної Європи. До цього часу відносяться і знахідка нижньої челюсті викопної людини у Мауера рядом з Гайдельберга (ФРН).

В пам’ятках міндельського часу зафіксовано сліди вогнищ; більш за все, до цього часу і відноситься широке освоєння людиною європейського континенту. Пам’ятки цієї пори відомі не тільки в Західній, але і в Центральній Європі – в Чехословаччині, Угорщині, Румунії. Можливо, конкретно до цього часу відноситься перша поява людини в південно руських районах.”

Тоді в Центральній Європі була аббевільська (ашельська) культура, яка виникла 1.5 млн. років тому і закінчилася 300 (150) тис. років тому. Знаряддями

А тепер розглянемо, як москалі фальшують історію. Книга надрукована 1984 році, з часу відкриття, палеолітичного поселення Королеве I, вік якого спочатку був встановлено один мільйон років, археологічною експедицією на чолі з В. Гладиліним у 1974 році пройшло десять років, а москаль Н.Д. Праслов відносить Королеве до Міндельського похолодання, а це від 500 до 400 тис. років тому.

Читаємо далі: “В пам’ятках міндельського часу зафіксовані сліди вогню; більш за все, до цього часу широке заселення людиною європейського континенту. Пам’ятки цього часу відомі не тільки в Західній, але і в Центральній Європі - в Чехословаччині, Угорщині, Румунії. Можливо, конкретно в цей час появляється людина в південно руських регіонах.

В час максимального зледеніння, яке доходило двома великими язиками по Дніпру і Дону до широти м. Дніпра і Калача, в межах Східно – Європейської рівнини можливість перебування людини зберігалися тільки в південних районах. На жаль, сліди життя давньої людини в цей час дуже невеликі. Конкретні пам’ятки відомі лише в розрізі хуторів Хрящі і Михайлівського в гирлі Сіверський Дінець, і може бути, в Королево в Закарпатті.”

На той час, ще не було відкрито стоянку Дманісі в Грузії вік якій 1.86 млн. років.

За даними на 2024 року, одним із найдавніших поселень людини на території Європи є Королеве. Після нових досліджень вік поселення становить 1.4 мільйони років. Люди у цьому поселенні проживали постійно, аж до пізнього палеоліту, практично 1.4 мільйони років, такого не було ніде в світі.

А яка різниця між знаряддями ашельської доби поселення Королеве і Західної Європи.

Читаємо допис в бюлетені комісії по вивченню четвертиного періоду №58 Москва Наука 1989 рік “Палеолітичне місцезнаходження Королево у Закарпатті” ст. 21: “Всі сім ашельських комплексів Королево генетично зв’язані. Представлені на них індустрії з багаточисельними чоперами, сікачами, відносно рідкими і взагалі атиповими рубилами і **раннім зародженням леваллуазьких прийомів розщеплення каміння** відмінні від класичного ашеля Північної Франції і Англії з великою кількістю рубил, без чоперів, ашеля південно європейського або африканського з поєднанням ручних рубил, чоперів і колунів, клектону з малою кількістю атипічних чоперів, без рубил і колунів і багаточисельними знаряддями на відщепках – ножами і скребками. Ще більше вини відрізняються від мікроашеля буда – індустрії Вертешшолеша і мікроашеля зубчатого (Араго, Бом-Бенн, Більцінгелебен. Найбільш близькі аналоги знаходять вони в синхронних комплексах ашеля Чехословачії, Подібні комплекси виявлені в Закарпатті, ще в двох пунктах: біля сіл Рокосово і Малий Раковець в Хустському районі за 7 км. від Королево, на протилежному правому березі р. Тиса. Зібрана тут великі колекції відрізняються від королевських лише

сировиною (в Рокосово і Малому Раковці переважають вироби із місцевого обсидіану) і по виробничому профілю (більш виражений характер майстерень).“

Читаємо на ст. 18: “VII культурно хронологічний комплекс походить із дрібногалькового аллювія. (шар 26). В колекції більше 1500 предметів: нуклеуси примітивні (безсистемні радіальні - 4), **протолеваллуазькі (1), леваллуазькі “роковського” типу (2), протопризматичні (4).**“

Як бачимо в поселенні Королеве і інших поселеннях Закарпаття, ще в ашелі було запроваджене **леваллуазькі прийоми розщеплення каміння**, якого ні в Європі ні в Африці ні на Близькому Сході появилось аж в мустьєрську епоху, а **протопризматичні** уже в пізньому палеоліті.

VII культурно хронологічний комплекс згідно розрізу датується від **600 до 400** тис років тому, і це по датуванню нижнього шару 850 ± 100 тис років тому, а згідно додатково виконаних уточнень, датування нижнього шару становить **1.4 млн. років тому**.

Але на території України, поселення ашельської епохи були виявлені і на середньому Придніпров'ї, це Григорівська стоянка, раннього ашелю.

Читаємо допис в бюлетені комісії по вивченню четвертиного періоду №17 Москва Академія наук ссср 1953 рік М.М. Карлова “Про деякі мустьєрські і ашельські мисливські стоянки середнього Придніпров'я в зв'язку з питанням їх датування“ ст. 60: “Ця стоянка розміщена в яру, який прорізає схил плато на крутому правому березі річки Цибульник, біля колгоспного саду в селі Григорівка Ново – Григорівського району Кіровоградської області і знаходяться на відстані 37 км на південно – захід від села Табурище, де в свій час був знайдений кістяк слона трогонтерія. Найбільш вірогідний вік Григорівської стоянки визначається як дольодовиковий або ранньодольодовиковий (в межах мінделя – міндель – риса).“

Наступна стоянка ашельської доби – Федорівська.

Продовжуємо читати на ст. 62: “Ця нова стоянка, відкрита в 1948 році Дніпровського історико – археологічного музею С.К. Наскельським, знаходиться, так же як і Волнянська, в порожнистій частині долини Дніпра, на відстані близько 25 км на північ від міста Запоріжжя на правому березі біля гирла балки Канцеровської. В геоморфологічному відношенні Федорівська стоянка приурочена до схилу водорозділового плато, розміщеного на захід від неї на відносно близькій відстані. Культурний шар тут представлений світлим суглинком озерного типу. Вік Федорівської стоянки, по геологічним і геоморфологічним даних не молодше міндель – риса.“

Продовжуємо читати там же: “Резюмуючи вище приведені дані про ранні – і середньопалеолітичні стоянки в басейні середнього Дніпра можна прийти до наступних висновків.

1. Середнє Придніпров'я вище порогів по крайній мірі до Кременчука в час плейстоценової епохи заселене первісною людиною неандерталоїдного типу, по всій вірогідності, які значно випередили своїх західноєвропейських сучасників неандертальців по культурному рівню і степені розвитку камінної індустрії.

2. Ашельські мисливські стоянки (Федорівська, Григорівська) в середньому Придніпров'ї констатовані на цей час тільки в правобережній частині України, в той час як абсолютно ідентичні один з одним по типу кремінних знарядь пізньомустьєрські стоянки установлені як на правому (с. Старий Кодак), так і на лівому (р. Волнянка) берегах Дніпра, що побічно показує на можливість сполучення пізньомустьєрських стоянок на обох берегах річки. Чи не свідчить це про друге розподілення гідрографічної сітки в постпліоценову епоху і про відсутність в той час великих водяних перешкод в нинішній порожистій частині Дніпра?

3. Як ашельська, так і мустьєрські культури до пізнього мустьє включно відносяться до дольодовикового часу і існували на території України, а рівно і в інших містах Європи, не пізніше початку ріського (дніпровського) зледеніння.

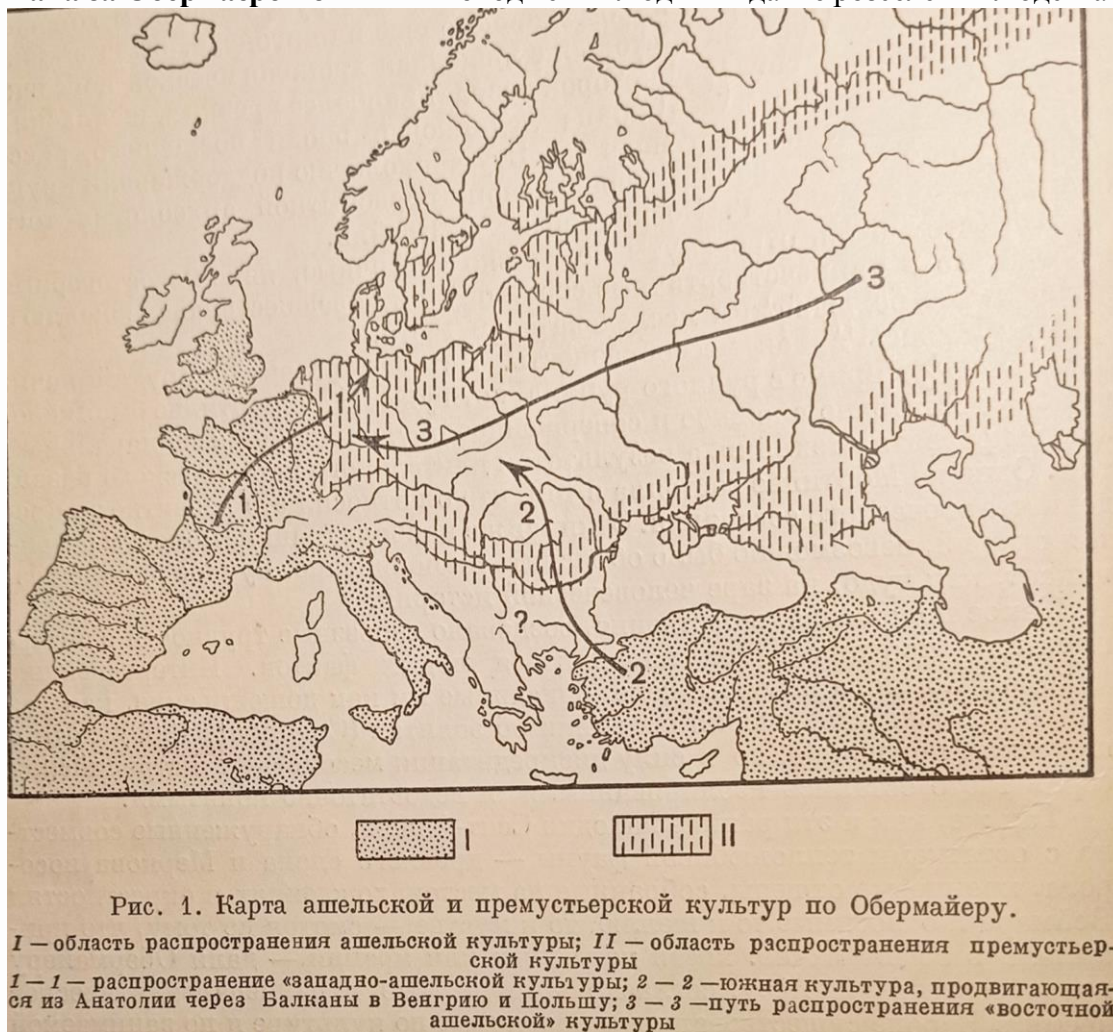
4. Ствердження, згідно якому ашельська і мустьєрська культури на європейському континенті відносяться до ріс – вюрмського міжльодовиків'я і вюрмської епохи, повинно бути рішуче відкинуте, як ті що не мають достатнього фактичного обґрунтування і протирічать сучасним даним по палеоліту ссср.“

В Придніпров'ї на сьогодні, відкрито дві стоянки ашельської доби, і це при тому, що дніпровське зледеніння було найбільшим і досягало широти сучасного міста Дніпро, і більш за все, льодовик, а потім потік води зруйнували багато поселень, як ашельської так і олдувайської доби.

Археологію України розглянемо окремо.

Про те, що в олдованську (шельську) добу в Європі існувала дві групи людей, одна олдованської культури, а інша мустьєрської культури стверджував і німецький археолог і антрополог Обермаєр роки життя 1877 – 1946.

Мапа за Обермаєром з книги “Походження людини і давнє розселення людства”



Читаємо допис С.М. Замятніна “Про виникнення локальних відмінностей в культурі палеолітичного періоду” з книги “Походження людини і давнє розселення людства” Москва Академія наук сср 1951 рік ст. 99 - 100: “Також, як і ці ранні знахідки Сент-Ашеля, виявлені вмісті з рештками теплолюбивої фауни - давнього слона і носорогу Мерка, відколів з кременю, зібраних на місцезнаходженнях в околицях Веймара які відносилися то до шелю, то до мустьє, - давалися по тому, що приймалося до уваги: кістки тварин або кремінь, - дали Обермаєру нагоду створити гіпотезу, згідно якої уже в раннепалеолітичний час в Європі існували дві різні по культурі і по займаній території, відокремлені групи первісної людини, Із них одна, шельська, яка відрізнялася застосуванням ручних рубил, а інша, названа Обермаєром премустьєрською, характеризувалася виключно відколами, яка повсюдно розповсюдилася лише в наступну мустьєрську епоху. Шельська культура, за Обермаєром, мала африканське походження і була розповсюджена на південних і західних околицях Європи, і охоплювала Апеннінський і Піренейський півострови, всю Францію, Англію і західну частину Німеччини, до Рейну, на схід від якого знахідки ручних рубил припиняються. Далі за Рейном, обмежуючись Альпами від південних, зайнятих шельцями країн, простирається велика область премустьєрської культури. Хорошо ілюструє як погляд Обермаєра, так і повну їх неспроможність мапа, додаток до його великої зведеної роботи (Obermaier, 1925 ст. 93 – 94, 96), яка приведена тут (рис. 1). Область розповсюдження пресловутої премустьєрської культури показана на ній в виді широкої полоси, яка охоплювала всю центральну і східну Європу, західну Сибір і іде десь далі на схід по напрямленню до Єнісея. Північний кордон розповсюдження премустьєрської культури, згідно мапи Обермаєра, охоплює південну частину Швеції і Фінляндії, іде по Свірі, Вичегді на вершини Печори і нижню

течію Обі; південна частина іде по Дунаю до гирла, захоплює Крим, Передкавказзя і північні береги Каспійського і Аральського морів.

Чи необхідно говорити, що фактичне обґрунтування цій широко накиданій картині рівне нулю, так як не тільки в 1925 р. не було, але і по цей день невідомо ні однієї знахідки ранньочетвертинної теплолюбивої фауни разом з камінними знаряддями не тільки де-небудь у Сибірі, але і на східноєвропейській рівнині. Єдиною нагодою для цієї фантазії є відсутність ручних рубил у знахідках недалеко від Веймара.

Але Обермаєр на цьому не зупиняється і прослідковує ті ж культурно – територіальні розмежування також і в наступну ашельську епоху. Він підкреслює, що на його думку, ашельські знаряддя французького типу знаходяться тільки в середині кордонів, окреслених для шеля, і що поза цієї зони окремі знахідки знаходяться спорадично. Стрілкою 1 показано розповсюдження цієї “західношельської культури”, яка буцімто з Африки через Іспанію просунулася до Франції. Наявність таких листовидних форм в деяких печерних знахідках Баварії (Клаузе біля Кельхейма і Кестен біля Ліхтенфельса) розглядаються ним як результат впливу особливої “східноашельської культури”, яка виводиться звідкільсь із-за Волги (стрілка 3). Крім того, намічена і ще одна, південна (стрілка 2) культура, яка просувалася із Анатолії через Балкани в Угорщину і Польщу. Мустьєрська культура з її дрібними знаряддями розглядалася Обермаєром як результат довгого розвитку премустьєрської культури десь на сході Європи. З наступом похолодання в зв’язку з останнім (Вюрмським) зледенінням, носіями її, як і холоднолюбива фауна, просунулися в більш південні і західні області Європи.“

Читаємо допис С.М. Замятніна на ст. 101 - 102: “Якщо Обермаєру приходилось самому відмічати наявність знахідок ашельських ручних рубил на схід від Рейну, то він все ж розглядав їх тільки як результат “культурних впливів” з заходу вторинного і спорадичного розповсюдження звідтіля, що до якогось ступеня могло знаходити підтвердження як переважно приурочена знахідкам в басейні Рейну, так і в приналежності їх не до початку ашельської доби, до другої її половини.

Однак знахідки, які виходять за кордони цих географічних і хронологічних рамок, були відомі і тоді. Досить згадати рубило із Ліндентальської печери біля м. Гера в Тюрінгії, знайдене ще в 1874 р.

Характерні ашельські рубила, більш за все раніше, відомі тепер із піщаних кар’єрів в Марклеєберге, під Лейпцигом.

Ще далі на схід, в Сілезії, біля Петерсдорфа, відносно недавно знайдено велике ручне рубило, яке автор відносить до раннеашельського часу.

Звертаючись до знахідок ручних рубил, які знайдені ще східніше, уже на території радянського союзу, необхідно відзначити, що і тут вони пока не багаточисельні. Але і ті знахідки, які за останні роки опубліковані, показують їх малочисельність (а до недавнього часу їх повна відсутність) знахідок нижньопалеолітичного часу визначаються не відсутністю пам’яток цього роду на території Східної Європи, а попросту недостатньою увагою до них з боку дослідників. Я не нагадую тут найбільш багаточисельних знахідок рубил із числа відомих у нас нині, знайдених на південь від Головного Кавказького хребта, на чорноморському побережжі і особливо в Вірменії, так як ці знахідки по своєму географічному положенню приурочені до більш південних областей для яких характерно широке розповсюдження цих знарядь.“

Як бачимо С.М. Замятнін сам себе спростував, так як від Рейну і до Кавказу ручні рубила, попадаються, рідко як одиночні і тільки на Кавказі знайдено багато цих рубил.

Обермаєр правильно визначив, що в Європі починаючи з олдувайської доби існували дві різні культури, а відповідно і два різні види людини, тільки стрілку 3 необхідно перенести з Волги на Дніпро, а область розповсюдження премустьєрської культури необхідно показати на півночі, на схід по річках Прип’яті і Десні, на півдні по Чорному морі, а на сході по західному березі Дону, це і є кордон Європи.

У відео “ДРОБИШЕВСКИЙ-ТЕОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА!!!“ від 13 груд. 2025 року на сайті @ANTHROPOLOGY1.1. С. Дробишевський розповідає, про африканське походження людини. В Європі, було знайдено самі давні рештки *Homo erectus* в Сіма дель Елефанте в Іспанії вік яких 1.2 – 1.33 млн. років.

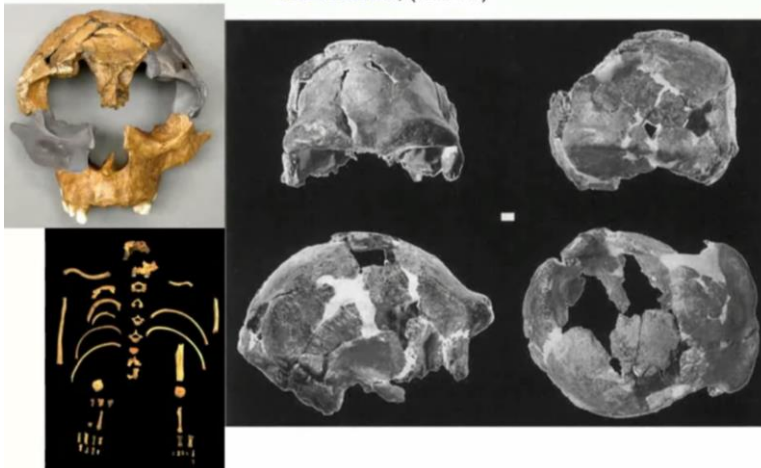


В тій же Іспанії в Гран Долині знайдено кістяк юнака *Homo erectus* з слідами канібалізму вік якого від 730 до 950 тис. років.

Вік черепа із Чепрано Італія складає 385 – 430 тисяч років по інших даних 450 тисяч років. Особливості черепної кістки являють собою помісь між *Homo erectus* і більш пізнього виду *Homo heidelbergensis*, який домінував в Європі до неандертальців.

В Сіма де лос Уесос в Іспанії, було знайдено печеру глибиною 16 метрів, яка була заповнена кістками *Homo heidelbergensis* і звірів, товщиною 3 метри. Деякі черепи були пробиті, що свідчить про канібалізм.

Люди *Homo antecessor* из Гран Долина в Атапуэрке, Испания,
730-950 тыс.л.н. (1994-1995 гг.) и череп из Чепрано в Италии, 385-
430 тыс.л.н., (1994 г.)



Сіма де лос Уесос
Испания, 430 тыс.л.н. (2014 г.)



Але С. Дробишевський, чомусь не згадує про череп із села Петралона у Греції.

У Греції в печері, яка розташована приблизно 270 м над рівнем моря поблизу села Петралона на півострові Халкідіки, за 55 км від міста Салоніки. 16 вересня 1960 року мешканець Петралони Христос Сарріяннідіс знайшов в печері череп архантропа, після цього розпочалися археологічні та антропологічні дослідження під керівництвом професора антропології Аріса Пуліаноса, який встановив, що знайденому архантропу близько 800 тисяч років, на сьогодні він є найдавнішим *Homo heidelbergensis* в Європі.

Але з ним не погоджуються деякі науковці, посилаючись на те, що Петралонський череп ізольована знахідка, і результати Асоціації антропологів прямо суперечать прийнятим моделям видоутворення роду Номо та **хронології теорії африканського походження людини.**

Із за того що ця знахідка не вписується в теорію африканського походження людини вона замовчується, про неї не повідомляється в книгах по антропології.

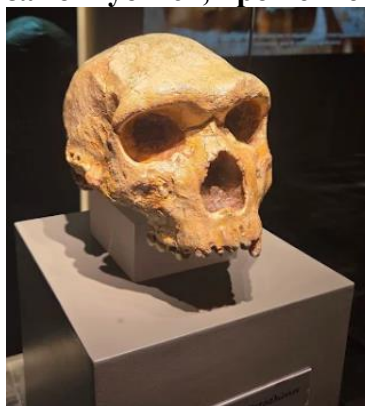


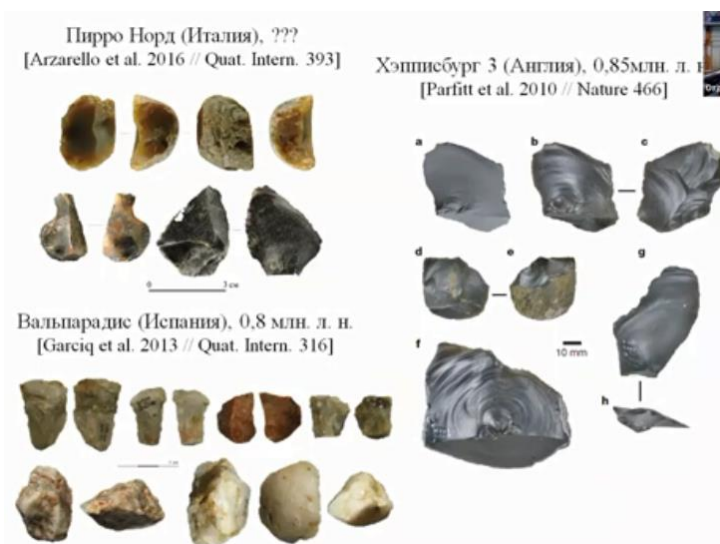
Рис. 2. Череп *Homo heidelbergensis* з печери Петралона, Греція (за Г.П. Райтмайром)



З часопису Археологія №3 за 2010 рік

В відео лекція №3 “Нижній палеоліт” археолог П. Б. Вишняцький повідомляє, що у цьому сторіччі було розкопано нові стоянки ашельського часу з **дрібним гальковим знаряддям** Пірро Норд в Італії, Хеппісбург в Англії, Вальпарадіс в Іспанії. Датування цих стоянок від 900 до 800 тис. років тому. Як говорить Вишняцький, що дрібне знаряддя виготовляли з гальки, і воно було типу маленького чопера, то це просто розбиті гальки, і якщо подивитися на ці дрібні знаряддя, то стає питання, що могла робити ними людина. А згідно антропології людина, яка проживала на тих територіях *Homo heidelbergensis*, не могла їх використовувати, із за розвитку її кісті рук.

Древнейшие ашельские памятники Европы



Л. Б. Вишняцький повідомляє, також про нові стоянки ашельського часу з знаряддям типу рубил і кліверів, Нотаркіріко Італія, вік якої 650 – 700 тис. років тому, Наура Франція, вік якої 700 тис. років тому і Менез – Дреган Франція, вік якої 400 тис. років тому.

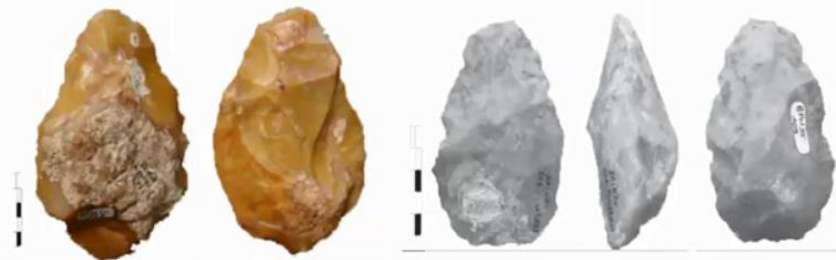
Менез-Дреган
(Бретонь, Франція),
400 тис. л. н.
[Ravon et al. 2022 //
J. Hum. Evol. 162]



Нотаркирико
(Італія),
650-700 тис. л. н.
[Moncel et al. 2020
// SciRep 10:13802]



Нуара (Франція),
700 тис. л. н.
[Moncel et al. 2013 //
PLOS 8 (11)]



Л. Б. Вишняцький повідомляє, також про стоянку ашельського часу Кастель де Гвідо, Італія вік якої 400 тис. років тому з знаряддям типу рубил і кліверів, як із каменю, так із великих кісток тварин. вік якої 650 – 700 тис. років тому

Рубила із кости, Кастель де Гвідо (Італія), ашель, ~ 400 тлі.
[Villa et al. 2021 // PLoS ONE 16(8): e0256090]



Рубила із кости (вверху) и каменя (внизу). Кастель де Гвідо, 400 тлі.
[Villa et al. 2021 // PLoS ONE 16(8): e0256090]



Мапа палеолітичних пам'яток Європи



Мапи палеолітичних поселень на території України розглянуто окремо в розділі Палеоліт України

Л. Б. Вишняцький розповідає, що було знайдено в болотистому ґрунті, біля німецького поселення Шеннінген, яке розташоване в землі Нижня Саксонія, яка розташована в північно-західній частині Німеччини, дерев'яні списи серед кісток коней, вік яких датується 300 тис. років тому. Але і тут не задача. В тому районі Німеччини за Обермаєром там була ашельська культура, а відповідно там проживала людина виду *Homo heidelbergensis*, який був ще до неандертальців.

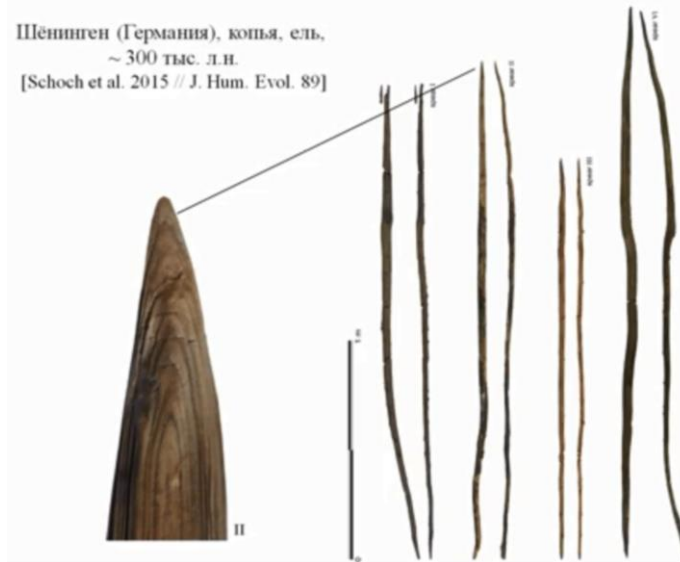
Прочитуємо що про руку неандертальця пише С.М. Замятнін в книзі "Очерки по палеолиту" видану видавництвом Академії наук ссср Москва, Ленінград 1961 р. на ст. 47:

"З набагато більшою основою ставиться питання про те, що навіть найпростішим металевим знаряддям в виді дротика неандерталець ще не міг користуватися, та як не мав для цього координації рухів, і міг користуватися тільки простим списом або палицею, яку він використовував в ділі, не випускаючи з рук."

П.П Єфименко в книзі "Первісне суспільство" виданій Академією наук Урср Київ 1953 рік розділ Первісна община неандертальців на ст.255 пише:

"Із того факту, що неандерталець відрізнявся другим, ніж у сучасної людини, положенням тіла, особливостями стопи і кісті і взагалі примітивністю будови тіла, Г. А. Бонч-Осмоловський рахує можливим зробити висновок, що цей наш предок ще не володів, наприклад, здатністю до застосування металеві зброї, тобто не умів точно кидати списа і камінь, не міг координувати необхідні для цього рухи"

А 300 тис років тому в Європі проживала людина *Homo heidelbergensis*, яка була попередником неандертальців, кість руки ще менше досконала ніж у неандертальців, то цікаво, як вона могла користуватися списом, полюючи на коней, дикий кінь людину близько не підпустить, і догнати його *Homo heidelbergensis* не міг, необхідно було кидати списа, а цього та людина не могла. З цього можна зробити висновок, що датування, є помилковим. Це припадає на риське зледеніння, яке датується по одних даних від 300 000 до 130 000 років тому а по інших від 347 000 до 128 000 років тому, а відповідно *homo sapiens* з території України прийти не міг. В той час *homo sapiens* з території України ішли в теплі краї на південь Європи на Балкани про що свідчить череп Апідіма з печери Апідіма в Греції, про що буде розглянуто нижче.



Клектонська культура, це одна з найстаріших археологічних культур нижнього палеоліту, що існувала на території Західної Європи близько 550—475 тис. років тому. Більшість артефактів знайдено в басейні Темзи.

Назва походить від стоянки поблизу міста Клектон у Великій Британії, графство Ессекс, де були знайдені крем'яні знаряддя даної культури. Характерним для цієї культури було те, що її представники шукали крем'яні «напівфабрикати», близькі за формою до готових знарядь, після чого «доопрацьовували» їх, відколюючи дрібні шматки. Таким чином вони виготовляли скребки, різці та інші знаряддя.

У 2004 при розкопках пам'ятника Саутфліт-Роуд у Кенті знайшли забитого первісними людьми слона епохи плейстоцену. Поруч зі слоном виявлені численні клектонські знаряддя, серед яких, проте, як і раніше відсутні кам'яні сокири. Оскільки кам'яна сокира була б набагато зручнішим знаряддям для полювання на слона, ніж звичайний відщеп, дана знахідка вважається сильним аргументом на користь того, що клектонська індустрія розвивалася незалежно від ашельської. Територія, де знайшли слона, рясніла кремінною сировиною відповідної якості для виготовлення кам'яних сокир, тому слід припустити, що люди, які полювали на цього слона, не знали технології виготовлення двосторонніх кам'яних сокир. Це свідчить, що ці люди були на нижчому рівні розвитку ніж люди ашельської культури.

Тейякська культура, це археологічна культура, або техніка раннього і середнього палеоліту.

Брейль і Лантьє виділили особливу тейякську культуру, для якої характерні знаряддя з товстих, слабко й односторонньо ретушованих відщепів, у яких відсутні ручні рубила й знаряддя з ретельною ретушю.

Вона була поширена в Південній Європі й датується риським зледенінням 350—130 тис. років тому. Власне тейякську культуру вважають прямим продовженням культури клектон. Вона мало відрізняється від одночасної ашельської культури, але в ній немає ручних рубил. Рубила це основні знаряддя ашельської культури, то ці люди теж були на нижчому рівні розвитку ніж люди ашельської культури.

Спочатку термін уживався для індустрій нижніх шарів Ла-Мікок (громада Тейяк недалеко від Лез-Эйзи, Дордонь, Франція), але потім був розповсюджений на індустрії дуже широкого хронологічного й географічного діапазону, багато хто з яких не зв'язані один з одним (Фонтешевад, гора Кармел).



Ці знаряддя виготовлював *homo heidelbergensis*

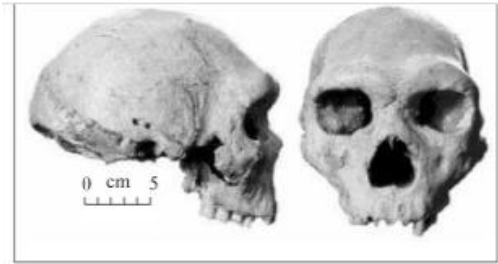


Рис. 2. Череп *Homo heidelbergensis* з печери Петралона, Греція (за Г.П. Райтмайром)

Часопис Археологія №3 за 2010 рік

Середній палеоліт, епоха мустьє.

Мустьє це археологічна культура у Західній і Центральній Європі, Криму і на Кавказі в епоху середнього палеоліту, 150 (130) — 40 тис. років до н. е.

Пережитки мустьє в Західній і Центральній Європі у Криму і на Кавказі зустрічаються і в епоху пізнього палеоліту.

В Західній Європі мустьєрська епоха припадає на кінець рісського зледеніння і ріс-вюрмського інтергляціалу. До цієї доби належить найбільше відкриття людства, вміння добувати вогонь, але **на стоянках Західної Європи вогнищ практично не знайдено.**

Середньому палеоліту, або мустьєрській добі, властиві кілька основних типів крем'яної індустрії або технік обробки кременю: мустьє класичне однобічне, мустьє двобічне або Мікок (від стоянки Мікок у Франції) Леваллуа (від місцезнаходження Леваллуа Пере під Парижем), протопризматична техніка.

Першим, хто дав чітке визначення терміну **леваллуа**, був французький дослідник Франсуа Борд. Названа по характерному місцезнаходженню Леваллуа-Перре, поблизу Парижа. Полягає в ретельній попередній оббивці нуклеуса (ядрища), що здобуває завдяки цьому схожість з панциром черепахи (черепахоподібний нуклеус). Така оббивка зумовлювала правильну форму овальних, прямокутних або трикутних відщепів і пластин, які відколювалися від нуклеуса і служили для виготовлення різних знарядь. Леваллуазька техніка, як ми розглянули вище з'явилася на території України середині ашельського часу і була принесена в Західну і Центральну Європу, у Крим і на Кавказ уже в мустьєрський час.

У книзі Палеоліт ссср на ст. 101 – 109 читаємо: “По всім им показникам мустьєрські пам'ятки Руської рівнини значно складніші для розуміння, ніж пам'ятки Кавказу, та і Середньої Азії”

Всі пам'ятки Руської рівнини, знаходяться на території України, складніші і за ті які виготовлялися в інших частинах світу.

Там же читаємо: “Багато типів знарядь, які зібрані на пам'ятках Північної і Східної Європи, відрізнялися від тих, які введені Ф. Бордом в його таблицю, яка складалася з 63 примірників”.

Як бачимо варіанти мустьєрської культури в Європі не дуже різноманітні і відрізняються частіше не наявністю чи відсутністю яких-небудь характерних типів знарядь, а їх частотним розподілом — в одних варіантах більше скребел, в інших — гостроконечників.

Леваллуазька техніка в Західній і Центральній Європі у Криму і на Кавказі, співіснувала з ашельськими і навіть олдувайськими знаряддями, що свідчить що в Європі проживали два різних типи людей.

Це підтверджує П.П Єфименко в книзі “Первісне суспільство” виданій Академією наук УРСР Київ 1953 рік розділ Первісна община неандертальців ст.188: **“Кремнієві знаряддя, в яких ще сильні традиції так називаної ашельської техніки, як це становиться все більше очевидним, доживає в Європі в цілому ряді місцезнаходжень до кінця того часу, яке можна визначити як епоху мустьє.**

Маються показання, що “мустьє з ашельською традицією” печери Кастільйо уже супроводжується знаряддями пізньопалеолічного типу (різці, кінцеві скребки, нуклевидні

форми та інше), із чого відповідно можна зробити висновок про відносно пізньому віку подібних поселень. Їх можна рахувати, очевидно, більш менш одночасними з аналогічними пам'ятками Закавказзя, на яких вироби із кременю мають одночасно мустьєрські і пізньопалеолічні форми”

Це свідчить що там проживали два типи людини аборигени *homo heidelbergensis* і *homo sapiens*, які прийшли з території України.

Цитуємо на ст. 199: “Слід сказати, що мустьєрські стоянки Італії досить часто дають знахідки рубил ашельського виду”

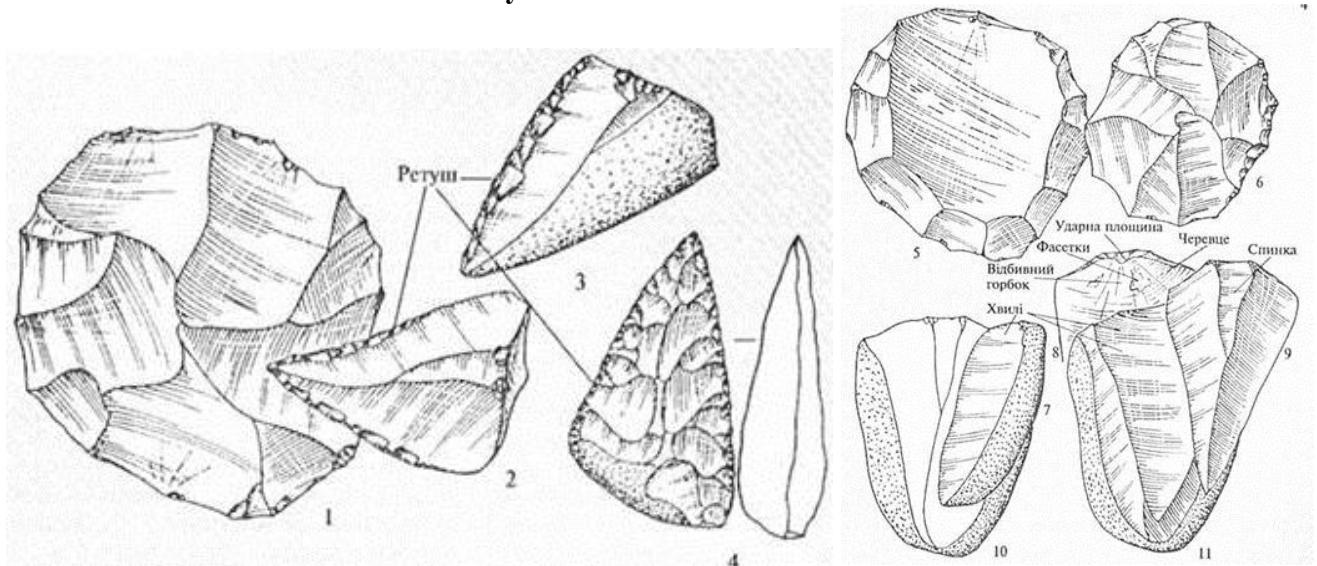
Цитуємо на ст. 245: “Та ж дрібність і замкнутість первісних суспільних колективів дає можливість зрозуміти іншу характерну особливість мустьєрської епохи – довге існування бік у бік в рамках Європи різних типів промислового знаряддя, позначеного як примітивно мустьєрські, клектонські, ашельські, типово мустьєрські набори знарядь, які в дійсності могли існувати часто рядом одна з другою приблизно в одну і ту ж епоху.”

Це свідчить, що леваллуазька техніка, в Західну і Центральну Європу, у Крим і на Кавказ, була принесена з території України, і була прогресивною в порівнянні з попередніми ашельською та клектонською.

Мустьє однобічне – техніка обробки кременю, що передбачає отримання з дископодібних нуклеусів масивних відщепів трикутної форми для виготовлення з них гостроконечників та скребел шляхом однобічного ретушування країв заготовок з боку спинки.

Мустьє двобічне - схожа на попередню техніка обробки кременю, для якого також характерні дископодібні ядрища, трикутні відщепи, скребла, обушкові ножі та гостроконечники. Останні оброблені крайовими сколами не лише зі спинки, а й з черевця. Такі двобічно оброблені гостроконечники (їх називають також біфасами) нагадують маленькі рубильця ашельської доби.

Леваллуазька техніка



1 - дископодібний нуклеус, 2 – 4 - трикутні сколи з нуклеуса, з яких виготовлені 2 - однобічні гостроконечник, 3 – скребло, 4 - двобічно оброблений гостроконечник.

5 - леваллуазький нуклеус черепахо подібного типу, 6 - сколи з нього.

10,11 - леваллуазькі нуклеуси для вістер, 7-9 - сколи з них.

Природні умови

Мустьє у Західній Європі розпочалося з закінченням Ріського зледеніння і настанням Ріс-Вюрмського інтергляціалу, який розпочався близько 130 000 років тому і закінчився приблизно 115 000 років тому на початку останнього Вюрмського зледеніння.

Клімат був у середньому від 1 до 2 °C тепліше, ніж у голоцені.

Холодний клімат кінця ашельської і мустьєрської пори в Європі змушував людей заселятися у печери. Людині, очевидно, довелося витримати у зв'язку з цим нелегку боротьбу з попередніми мешканцями — печерними хижаками гієною і ведмедем.

Природні умови мустьєрської культури відрізнялися від сучасних в багатьох аспектах.

Так як клімат дозволив проживати людині в Західній Європі то *homo sapiens* з території України, став розселятися і розповсюджувати по світу леваллуазьку технологію обробки каменю.

В Західній Європі тоді проживали *homo heidelbergensis*. В результаті схрещування *homo sapiens* з *homo heidelbergensis* і вийшов *homo neanderthalensis*.

Характеристика людини мустьєрської доби

Хто ж такий цей *homo neanderthalensis*. У своїй фізичній будові люди мустьєрської доби у Західній і Центральній Європі у Криму і на Кавказі знаходять досить багато суттєвих відмінностей між собою, так як в ці місцевості приходила різна кількість *homo sapiens*. Саме тому мустьєрців розділяють на певні групи; але, загалом, у них стільки спільних рис, що всіх древніх людей мустьєрської доби прийнято позначати одним загальним найменуванням — неандертальці (через знахідку в Неандерталі, Німеччина).

Судячи з європейських знахідок, неандерталець був кремезної статури з масивним скелетом і потужною мускулатурою. Ріст у неандертальця був невеликим до 160 см. Позаяк тулуб неандертальця був відносно коротким, а вигини хребта були виражені слабко, то, цілком можливо, ходив він сутулячись, а бігав злегка пригнувшись до землі. Саме про таку ходу свідчать масивні кістки стопи неандертальця, що були знайдені в печері Киїк-Коба в Криму. Кисті рук неандертальця виявилися лапотодібними. Як ми вже говорили, що неандертальці, **практично не користувалися вогнем, вони споживали все в сирому вигляді**. Це було однією з причин, що і спричинило антропологію неандертальця.

В відео "О неандертальцах, их жизни и смерти" від 17 серпня 2021 року С. Дробішевський розповідає про антропологію неандертальців. Він розповідає, що в неандертальців була темна шкіра, темне волосся і темні очі.



П.П Єфименко у книзі "Первісне суспільство" виданій Академією наук УРСР Київ 1953 рік розділ Первісна община неандертальців на ст.254 пише: "Це була істота нижче середнього росту (в середньому близько 160 см), міцної тіло будови, з відносно великою головою, трохи сутулуватою і опущеною до низу, з низьким, уплосченим черепом масивним обличчям, яке виступає наперед, звіроподібність якого підкреслювалася надочними виступами, з дуже широким, але виступаючим носом, який сидить в западині, з дуже масивною нижньою щелепою, яка не мала підборіддя, і з зубами, поставленими косо вперед.

Неандертальська людина мала і ряд інших признаков, які дають можливість антропологам відрізнити його рештки від відповідних частин кістяка людини пізнього палеоліту і сучасного часу. До них відноситься, наприклад, характерні зуби великих розмірів, з міцними кореннями, які мають особливу форму, що указує на тверду їжу, яку необхідно було пережовувати цими зубами, і на силу щелепного апарату. Виходячи із будови зубів неандертальців, деякі антропологи роблять висновки, що масивні корінні зуби указують на дуже велику роль, яку повинна була грати рослинна їжа в харчовому режимі наших предків."

П.П Єфименко не правий, рослинна їжа не є такою твердою щоб привести до таких характеристик, до цього привело те що неандертальці їли сире м'ясо, для пережовування якого їм і були потрібні

масивні корінні зубів з дуже масивною нижньою щелепою, яка не мала підборіддя а при жуванні твердого м'яса напружуються м'язи над очима із за чого і утворилися масивні надочні дуги.

По перше неандертальці не наші предки, про що розглянемо нижче. По друге всі антропологи і археологи розглядають неандертальців як мисливців і що вони харчувалися м'ясом. А так як, неандертальці практично не користувалися вогнем, вони споживали все в сирому вигляді, для цього їм і була потрібна така будова обличчя, яке виступає наперед, і зуби поставлені косо вперед, великих розмірів, з міцними коренями, які мають особливу форму, а відповідно і масивну нижньою щелепу і надочні виступи, які розвивалися при пережовуванні сирого м'яса.

Низький, похилий лоб неандертальців свідчить про недорозвиненість лобних доль мозку, що відповідають за складне асоціативне мислення, а також містять центри гальмівних процесів. Іншими словами, неандертальці, порівняно з сучасними людьми, були нездатні до складного, абстрактного мислення, а нерозвиненість гальмівних центрів робила їх збудливими й агресивними. Це в поєднанні з неабиякою силою неандертальців та досить ефективною зброєю зумовлювало часті кровопролитні сутички в первісних колективах неандертальців, які були канібалами.

А тепер розглянемо, як і коли появився неандерталець і що від нас приховують.

У 1978 році розпочалася програма по вивченню печери Апідіма на півострові Мані в південній частині Пелопоннесу. Археологи на чолі з Теодором Піціосом зібрали в печері 20 тисяч кісток, фрагментів кісток і зубів різної фауни. Серед цих кісток були два черепи які отримали назву відповідно ЛАО1/Σ1 (Апідіма 1) і ЛАО1/Σ2 (Апідіма 2) .

В червні 2019 року були опубліковані дані випробувань, згідно яких череп Апідіма 1 вік якого становить 170 тис років, виявився метисом між *homo heidelbergensis* і *homo sapiens*, а це і є неандерталець. Череп Апідіма 2 вік якого становить 210 тис років, виявився *homo sapiens*.

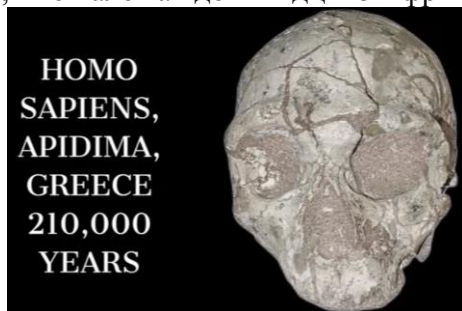
Це відкриття не вписується в африканську теорію походження людини *homo sapiens*, тому воно замовчується, його приховують.

А звідкіля ж появився цей *homo sapiens* на півдні Балкан? Для цього залучимо археологію. І що ж ми бачимо що тільки на території України на той час людина виготовляла протолеваллуазькі, леваллуазькі і протопризматичні вироби, а це міг робити *homo sapiens*. На решті територій світу тоді вироблялися олдувайські і ашельські вироби.

А чому ж *homo sapiens* 210 тис років тому прийшов аж на південь Балкан?

250 тис років тому на територію України настало Дніпровське зледеніння під впливом якого людина відступала на південь, де проживали *homo heidelbergensis*. Це був один із перших вихід *homo sapiens* з території України, яка розповсюдила по світу леваллуазьку технологію обробки каменю. А так, як вийшло не багато то вони були асимільовані *homo heidelbergensis* в результаті чого утворився новий вид людей *homo neanderthalensis*, про що свідчить череп Апідіма 1 вік якого 170 тисяч років. Але про це замовчується і в усіх книгах і із усіх прасок нам повідомляють що *homo neanderthalensis* появився в Західній Європі 130 чи 150 тисяч років тому, але пояснення як він з'явився не наводять. А з бухти барахти *homo heidelbergensis* не міг перетворитися на *homo neanderthalensis*.

Про *homo sapiens* з печери Апідіма вік якого становить 210 тис років, розповідається в відео "Історія кроманьйонців, яку вони не хочуть, щоб ви знали" від 21 листопада 2025 році на сайті @MysteriousOrigins. В цьому відео повідомляється, що цей *homo sapiens* мав Європейську природу, і не належав до вихідців з Африки.



У часописі Археологія №3 за 2010 рік надруковано допис доктора історичних наук, провідного наукового співробітника відділу археології кам'яної доби інституту археології В.М. Степанчука: "Балканський міст" у початковому освоєнні території сучасної України. "

Степанчук наводить мапу пам'яток нижнього палеоліту Балкан, Східної Європи і Кавказу.

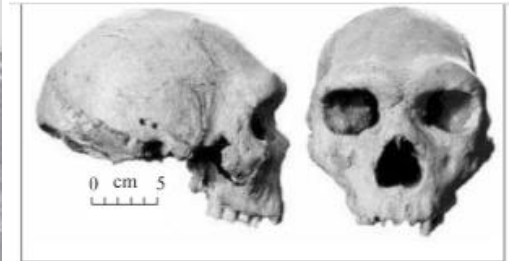


Рис. 2. Череп *Homo heidelbergensis* з печери Петралона, Греція (за Г.П. Райтмайром)

Рис. 1. Основні нижньопалеолітичні пам'ятки Балкан, Східної Європи та Кавказу, згадані у тексті: 1 — Караїн, 2 — Дурсунлу, 3 — Гьоксу, 4 — Яримбургаз, 5 — Ескиче-Сирті, 6 — Коккінополос, 7 — Петралона, 8 — Козарніка, 9 — Аргеш, 10 — Гура Доброжеї, 11 — Королеве, 12 — Малий Раковець, 13 — Лука-Врублівецька, 14 — Меджибіж, 15 — Непоротове, 16 — Дубосари, 17 — Погреба, 18 — Маслово, 19 — Кодак, 20 — Маячний, 21 — Гаспра, 22 — Ечкі-Даг, 23 — Цимбал, 24 — Богатирі, Родники, 25 — Герасимівка, 26 — Хрящі, 27 — Треугольна, 28 — Кударо, 29 — Дманісі, 30 — Азих, 31 — Аїнікаб, Мухкай, 32 — Дарвагчай, 33 — Рубас

Як бачимо на мапі не нанесено печери Апідіма, хоч в тексті Степанчук про неї згадує.

Також відсутні поселення середнього Подніпров'я, Григорівка і Федорівка, про які повідомляє М.М. Карлов бюлетені комісії по вивченню четвертинного періоду №17 Москва Академія наук ссср 1953 рік, де проживали люди які значно випередили своїх західноєвропейських сучасників неандертальців по культурному рівню і степені розвитку камінної індустрії. Степанчук на аналізує природні умови України, коли на територію України насунувся льодовик в час Дніпровського зледеніння який дотягнувся до міста Дніпро, який зруйнував усі поселення раннього палеоліту, а після розтавання льоду потоками води вони були змиті в Чорне море.

Як бачимо Степанчук знав, що на території України були поселення вік яких складає від мільйона до 1.4 мільйонів років, хоч такий вік поселення Королеве було встановлено тільки у 2024 році. Цікаво звідкіля він це взяв посилання відсутні. Він повідомляє що в печері Петралона в Греції приживали *homo heidelbergensis*.

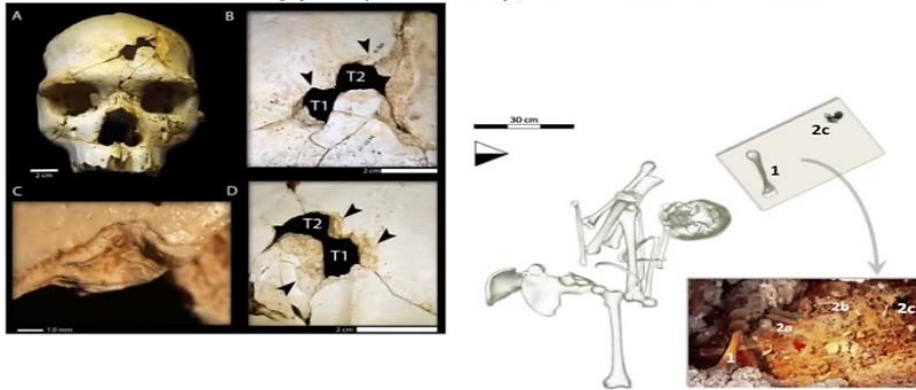
Але ні в Малій Азії ні в Європі ні на Балканах немає поселень вік яких складає 1.4 млн років. То цікаво, як людина, яка виготовляла передові на той час знаряддя праці потрапила в Королево. Виходить що прилетіла з Марсу.

А зараз подивимося як москальський антрополог Станіслав Дробишевський розповідає які ж люди проживали в Європі, в відео від 11 січня 2016 року "Палеоантропология: итоги 2015 года" на сайті Центр Архе.

Він розповідає, що в Іспанії у печері Сима де Уесос, в ямі 16 метрів глибиною, яка на три метри засипана кістками, знайдено череп, який належав *homo heidelbergensis* віком 430 тис. років тому, з двома наскрізними отворами, що свідчить що він був убитий. Палеогенетики зробили секвестрування і встановили, що мітохондріальна ДНК денісівське, але в Європі денісівців-синантропів просто бути не могло, а ядерне ДНК належить неандертальцю, яких на той час теж не було. Цього бути не може, 430 тис. років тому в Європі проживали *homo heidelbergensis*, це чергове фальшування історії палеогенетиками.

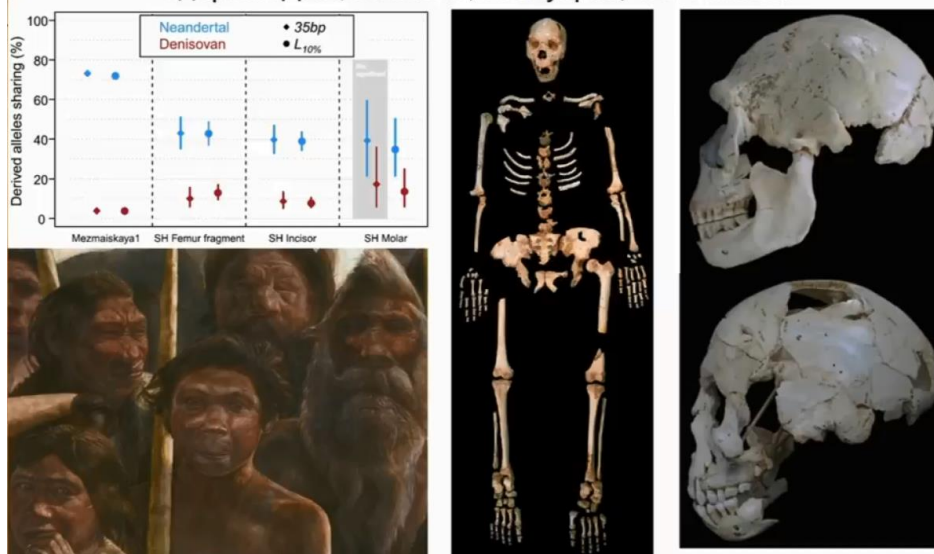
С. Дробишевський розповідає, що в Італії в печері Альтамура, в ямі знайдено цілий кістяк *homo heidelbergensis*, віком 130 - 172 тис. років тому, але італійці не проводять його вивчення уже більше 20 років.

Генетика людей из
Сима де Лос Уэсос (Испания), 430 тыс.л.н.
(+убийство Сима де Лос Уэсос 17)
и Альтамуры (Италия), 130-172 тыс.л.н.



Сима де лос Уэсос

ядерная ДНК, Испания, Атапуэрка, 427 тыс.л.н.



Filippo de C., Meyer M. et Prüfer K. Quantifying and reducing spurious alignments for the analysis of ultra-short ancient DNA sequences // BMC Biology, 2018, V.16, №121, pp.1-11

Виртуальные раскопки

Альтамура
130,1±1,9 – 172±15 тыс.л.н., Италия



Profico A., Buzi C., Di Vincenzo F., Boggioni M., Borsato A., Boschian G., Marchi D., Micheli M., Moggi Cecchi J., Samadelli M., Tafuri M.A., Arsuaga J.L. et Manzi G. Virtual excavation and analysis of the early Neanderthal cranium from Altamira (Italy) // Communications Biology, 2023, V.6, №316, pp.1-8.

С. Дробішевський ділить неандертальців на три періоди
Ранні від 130 до 70 тис. років тому



Класичні від 70 до 40 тис. років тому



Пережиточні метисовані, як побчимо вони живуть і до нині



Як бачимо з часом все більше *homo sapiens* проникав у Європу і в результаті схрещування з *homo neanderthalensis* людина в Європі набувала сучасні риси.

У відео “По стоянкам древних людей со Станиславом Дробышевским. Часть 2” від 16 вересня 2020 року, Дробышевський, розповідає, що неандертальці їли сире м'ясо, відрізаючи його крем'яним знаряддям залишаючи подряпини на зубах.



По стоянкам древних людей со Станиславом Дробышевским. Часть 2

Спосіб життя мустьєрців і поступ у виробництві знарядь праці

У Західній і Центральній Європі у Криму і на Кавказі стоянок неандертальців було мало і вони розміщувалися на великих відстанях одна від іншої. Це приводило до закритої ендемічної, схрещування між близькими індивідами.

П.П Єфименко в книзі “Первісне суспільство” виданій Академією наук УРСР Київ 1953 рік розділ Первісна община неандертальців на ст.244 пише: “Відмінною рисою громадської організації, того часу ”кровнорідні сім’ї”, як її можливо умовно назвати, користуючись терміном, запропонованим Морганом, була замкнутість цих осередків. Розмноження ”в собі”, в малих замкнутих суспільних групах – первісних громадах, - приходить оцінювати як факт, який дуже несприятливо впливав перш за все на фізичний розвиток людини середнього палеоліту.”

Читаємо на ст.258: ”Необхідно вважати, що замкнутість ще дуже примітивних мустьєрських громад, в яких схрещування на протязі багатьох поколінь всередині невеликої групи людей, рідних по крові, не могла не впливати несприятливо на фізичну природу неандертальця. Це повинно було, вірогідно, з однієї сторони, сповільнити чисельний ріст мустьєрського населення, з другої сторони, не могло не позначитися на значній стійкості самого фізичного типу людини.”

Археологи повідомляють, що основою для здобуття харчування в мустьєрців **було полювання**. На різних стоянках полювали на тварин які були поблизу.

Наприклад, в Старосіллі знайдено в основному кістки дикого віслюка, а в Заскальній переважають знахідки кісток сайгака.

Полювання мало колективний характер, вимагало особливих навичок з боку мисливця. Більшість дослідників вважає, що деякі знаряддя (гостроконечники, листоподібні вістря) використовувалися, як наконечники металевих списів. Але це спростовує С.М. Замятнін у книзі "Очерки по палеолиту" видану видавництвом Академії наук ССРСР Москва, Ленінград 1961 р. на ст. 47 він пише: "З набагато більшою основою ставиться питання про те, що навіть найпростішим металевим знаряддям в виді дротика неандерталець ще не міг користуватися, та як не мав для цього координації рухів, і міг користуватися тільки простим списом або палицею, яку він використовував в ділі, не випускаючи з рук."

Полювання доповнювалося збиральництвом. Значення збиральництва для первісної людини було дуже великим.

Неандертальці епохи мустьє досягли відносно високої продуктивності. В Європі виготовляли 63 види знарядь праці за Бордом, вели розвинутий мисливський промисел, займалися збиральництвом.

Люди мустьєрської доби виготовляли різноманітні типи наконечників (використовувалися як ножі для різання, кинджали), скребел (для розділення туш, обробки шкур і дерева) тощо. Все це говорить про спеціалізацію знарядь праці в епоху мустьє на відміну від початкових етапів виробництва.

Таким чином, збільшення різноманітності знарядь праці свідчить про ускладнення технології їх виготовлення. Незважаючи на те, що сама структура технологічного процесу залишалася старою, проте удосконалювалися її основні етапи: набули більш правильної форми ядрища; стали більш удосконаленими відщепи; зросла кількість операцій; технологія виготовлення стала триступеневою, оббивка, сколювання, ретуш. Такий складний процес вимагав значного досвіду, навичок, координації рухів і певної спеціалізації в цій справі. Це також є свідченням, що в Європу приходили нові хвилі *homo sapiens* з території України і приносили нові види розщеплення каменю і виготовлення прогресивного знаряддя.

Мустьєрський період був значним кроком в розвитку виробничих сил первісного суспільства. З'являється різний кам'яний інвентар. Вдосконалилася техніка розколювання та вторинна обробка каменю. Під час мустьєрської культури застосування левалуазької обробки каменю покращилася якість знарядь.

У мустьєрську епоху людство зробило крок вперед. З'явилася людина нового виду неандерталець. Багато археологів вважає, що в мустьєрську епоху, а можливо навіть і до неї, починає формуватися розподіл праці за статтю та віком, а також звертають увагу на високу організацію тогочасних людських колективів.

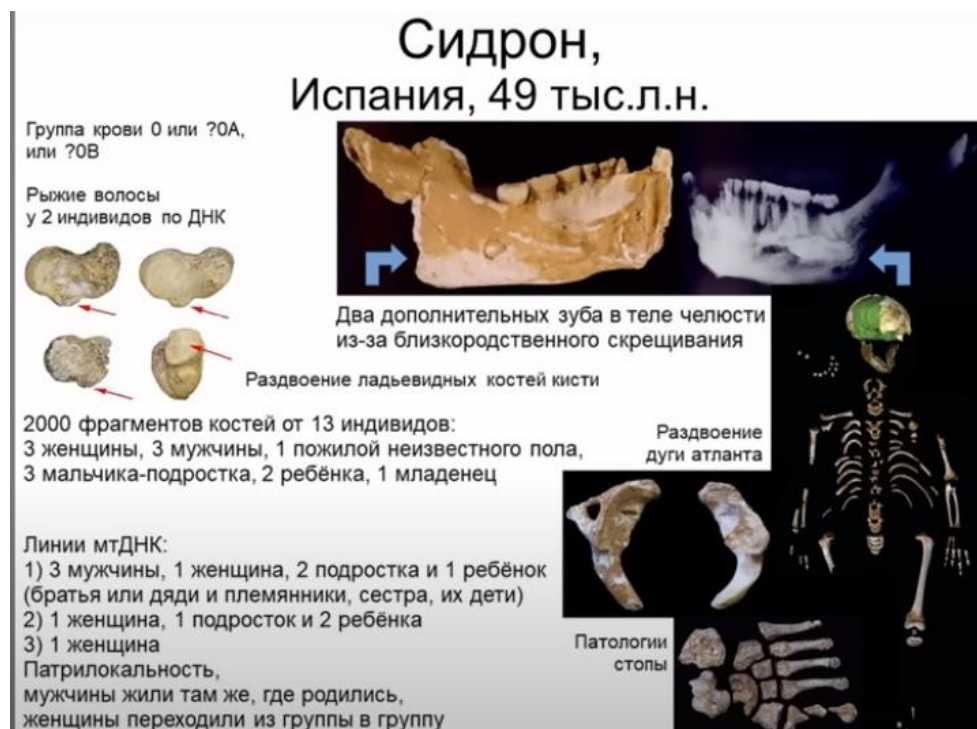
Цей комплекс явищ дозволяє припустити, що в мустьєрську епоху формується нова соціальна організація.

На території України неандертальці проживали в Криму, де археологами відкрито багато мустьєрських стоянок. Наприклад: Киїк-Коба, Шайтан-Коба, Старосілля, Вовчий грот, а на Сході Криму — Заскальне.

Мустьєрські стоянки, розміщалися в печерах, а також були стоянки тимчасових мисливських таборів.

В мустьєрську епоху з'являються перші поховання. Рештки кількох поховань неандертальської людини виявлені в Криму, зокрема в печері Киїк-Коба та під навісом скелі Ак-Кая поблизу Білогорська. Покійників клали у скорченому стані, обкладали кістками тварин, що вказує на виникнення якихось початкових форм первісної релігії і вірувань.

В відео "Культура, искусство и быт неандертальцев. Лекции Дробышевского. Неандертальцы (продолжение)" С. Дробышевский розповідає Неандертальці проживали в кровноспоріднених общинах, діти народжувалися від близьких родичів із за чого в них були патології і різні захворювання.



Неандертальці були канібалами, вбивали представників інших общин, в тому числі і білих людей, які приходили з території України.
 Про канібалізм неандертальців С. Дробішевський розповідає і в відео від 09 січня 2018 року "Антропологические итоги 2017 года" на сайті Центр Архе.
 Печера Гойе в Бельгії, багато кісток людей пошкоджених каменем, які були в одній кучі з кістками тварин.



Про канібалізм неандертальців С. Дробішевський також розповідає і у відео від 18 січня 2024 року "Агрессия в древности". Він розповідає, що в неандертальців канібалізм проквітав. Так на стоянці Крапіна в Хорватії знайдено перемішані кістки 80 убитих людей.





Пізній палеоліт Європи.

В цьому розділі розглянемо Пізній палеоліт Європи, а також пізній палеоліту на сході України, так звану стрілецьку культуру, на території, яку захопила московія, так як і там і там археологічні культура пізнього палеоліту з сильними рисами мустьє, та проявленням канібалізму.

В відео Миграции и культурный обмен в палеолите. Андрей Синицын. Сергей Лисицын. Родина слонов №406 на сайті @proshloejournal від 23 лютого 2025 року, розміщено мапи буцімто перших Homo sapiens, мапу міграції Homo sapiens в Європу і Північну Африку і мапу щільності населення

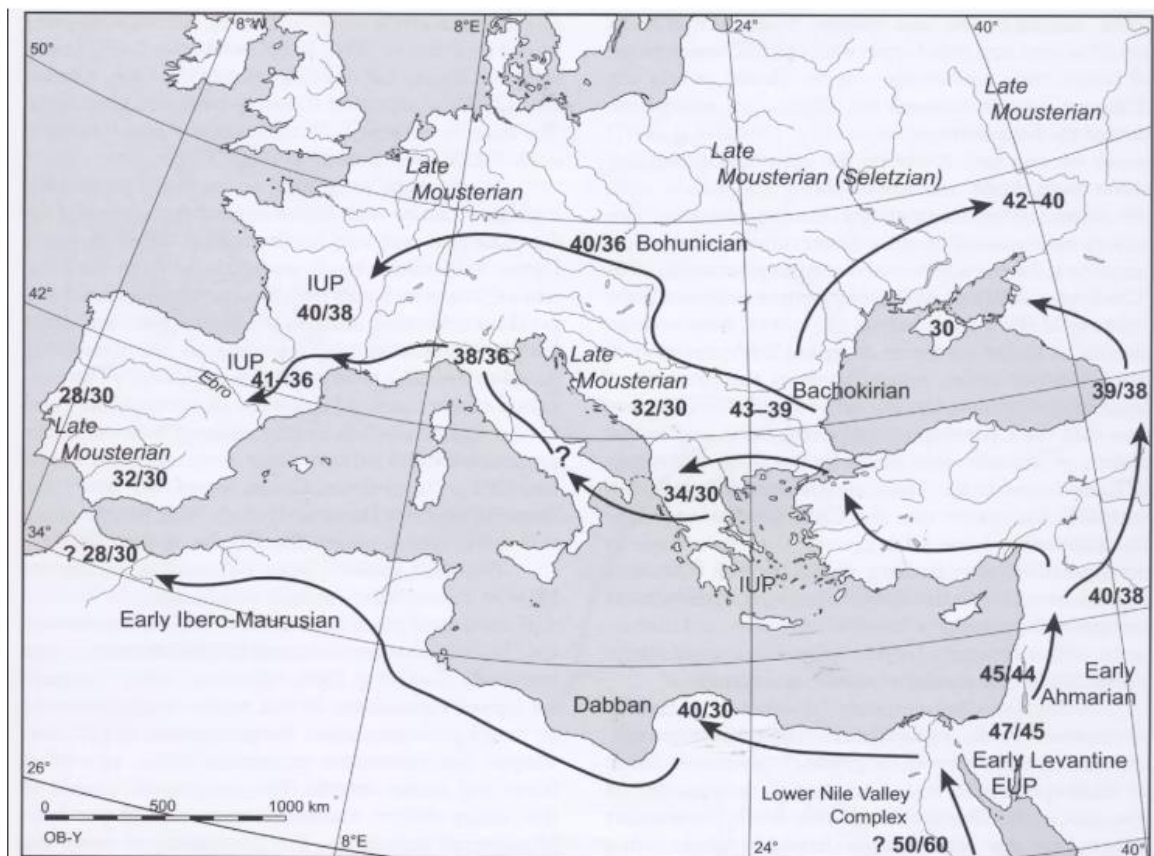
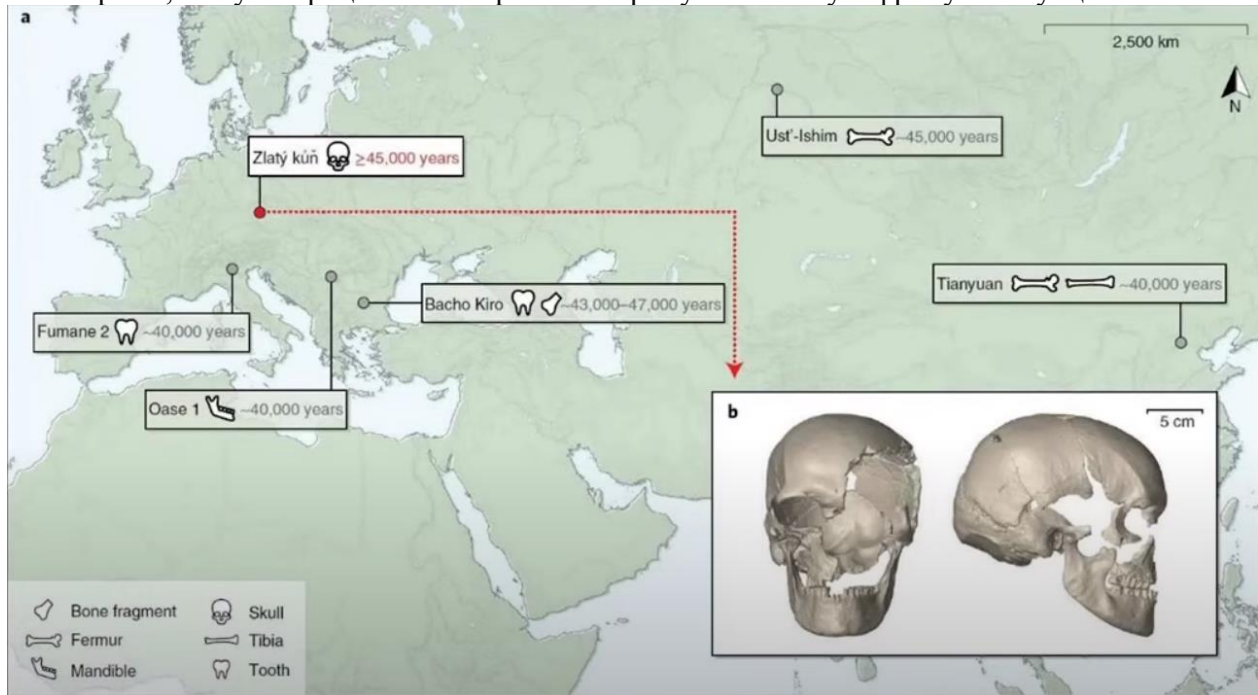
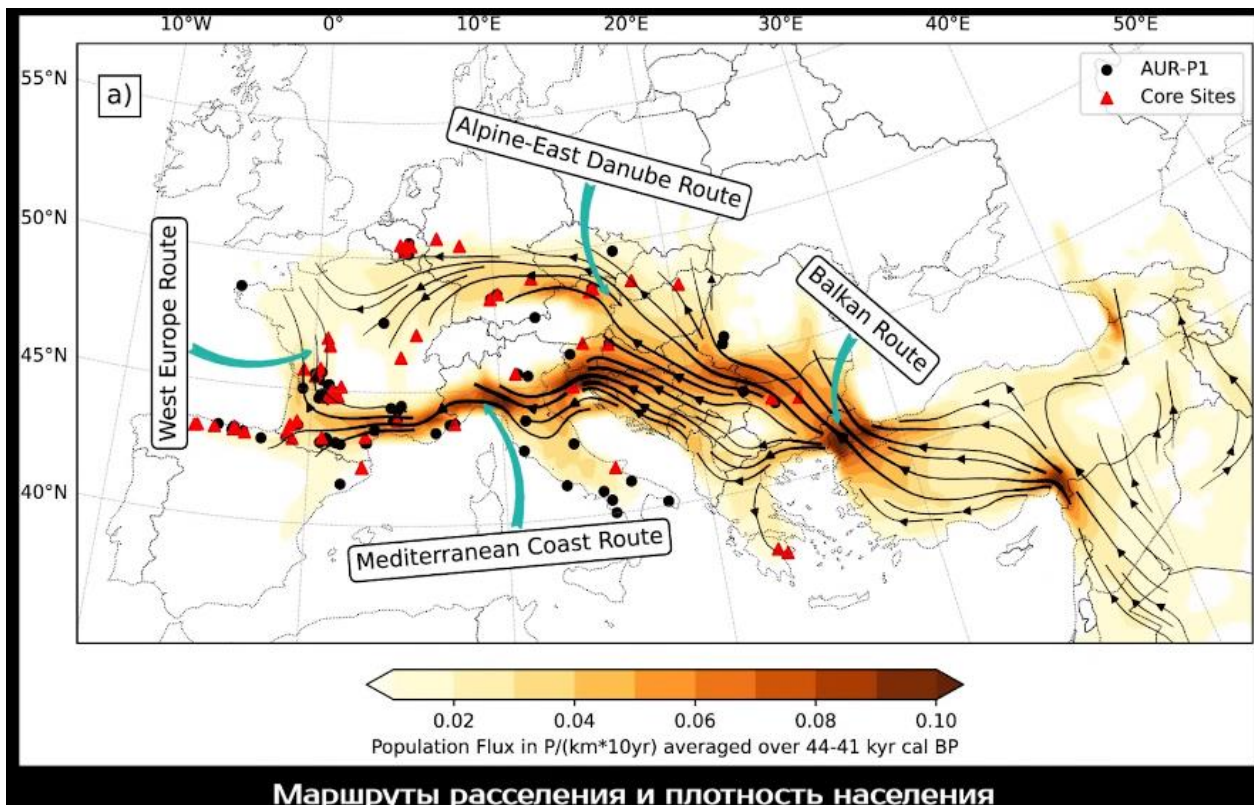


Figure 18.1. The way of advance of Modern humans and Upper Palaeolithic technologies into Europe and North Africa.



Проаналізувавши ці мапи ми бачимо, що в пізньому палеоліті згідно даних мап *Homo sapiens* пішов розповсюджуватися з долини Нілу. Але мапа міграції, не відповідає даним палеоантропологів. Згідно їхніх даних, *Homo sapiens* зародився у Північно Західній Африці 300 тисяч років тому, звідкіля і розійшовся по світу. А на цій мапі напрямок розселення *Homo sapiens* зворотний. Цього в відео не пояснюють. А згідно мапи щільності населення, на території України пуста. А згідно розкопаних поселень де було виявлене оріньякське знаряддя пізнього палеоліту набагато більше ніж у всій Європі.



А тепер розглянемо які ккультури пізнього палеоліту були в Західній, Центральній Європі і Західному Середземномор'ї.

- 48 - 43 тис. років тому - шательперон, протооріньяк, улуццо, неронеан;
- 43 - 30 тис. років тому - оріньяк;
- 31 - 23 тис. років тому - гравет;
- 20 - 10 тис. років тому - епігравет Східного Середземномор'я, Балкан, Східної Європи ;
- 22 - 17 тис. років тому - солюстре;
- 20 - 18 тис. років тому - протомалден (заклучний гравет);
- 17 - 15 тис. років тому - баденгулен;
- 17 - 14 тис. років тому - малден;
- 15 - 12 тис. років тому - федермессер (азіль);
- 12 - 11 тис. років тому - культури з черешковими наконечниками північної Європи.

Якщо подивитися на цю періодизацію пізнього палеоліту Зохідної і Центральної Європи то як бачимо немає послідовного переходу попередньої культури в наступну на одній території. Культури розкидані по різних частинах Європи, практично кожна культура була на конкретній території, а що було на інших територіях невідомо. Так наприклад шательперонська культура була розповсюджена тільки у південно-західній і центральній Франції, а що було 48 - 43 тис. років тому на інших територіях Європи невідомо. Всі культури змішані, археологічна культура пізнього палеоліту з сильними рисами мустьє, та проявленням канібалізму. Це свідчить що в Зохідній і Центральній Європі, у пізньому палеоліті жили канібали неандертальці, а з території України постійно приходили *homo sapiens* люди, які приносили передову технологію розщеплення каменю та виготовлення інших знарядь з кістки.

Розглянемо ці культури Європи, а археологію України розгляннуто окремо.

Шательперонська культура, це археологічна культура ранньої доби пізнього палеоліту Франції. Згідно останніх даних датується 48 - 43 тис. років тому. Шательперон припав на гляціал (похолодання) Вюрм I, який почався 54 тис. р. до н. е. і закінчився 40 тис. р. до н. е. В той час у східній Європі був Високий Віслинський гляціал з 57 до 15 тис. років тому. У чистому вигляді ця культура відома тільки у Франції, а саме у південно-західній і центральній Франції.

Шательперон — найбільш рання індустрія верхнього палеоліту в **Південно-західній і Центральній Франції**, запозичує деякі елементи з попередньої мустьєрської традиції.

Характерним знаряддям цієї культури є «шательперонський ніж» з кремнію з прямим ріжучим краєм і притупленою зігнутою спинкою.

Для неї характерна особлива техніка обробки пластин, а саме, крута ретуш по краю, крем'яні вістря (тип шательперон) із закругленою спинкою. У кам'яній індустрії з її яскравими рисами верхнього палеоліту (такими, як наявність різців) зберігаються ще старі типи шкребків і вістрів, характерних для пізнього мустьє. Зв'язок мустьєрської культури з шательпероном також в тому, що на пам'ятниках, що відносяться до пізнього мустьє (наприклад, місцевість Абрі-Оді у Франції), вже з'являються форми, з яких розвинулися знаряддя, типові для шательперона (асиметричні вістря з дугоподібним краєм, що ретушується).

Шательперонська культура



Антропологічна належність

З культурою шателперон пов'язані пізні неандертальці, про що розповідає, антрополог С. Дробишевский, в відео "Достижения и упущения неандертальцев." Лекции по антропологии. В відео "Культура, искусство и быт неандертальцев. Лекции Дробишевского. Неандертальцы (продолжение)" С. Дробишевский розповідає, що Шателперон перехідна культура від мустьє до верхнього палеоліту. В Західну Європу з території України де наступало похолодання вчергове пішли Homo sapiens. Пролом з правої сторони черепа, це більш за все є свідчення, про те, що його нанесли неандертальці, які проживали в цій печері. С. Дробишевский говорить, що неандертальці були хижаками канібалами, про що ми розглядали вище.

Сен-Сезер 1, Франція, 39,347-42,142 тыс.л.н.



В цьому ж відео С. Дробишевский розповідає, що в Іспанії одночасно проживали і неандертальці і Homo sapiens, яких розділяла річка Ебро. Homo sapiens на півночі, а неандертальці на півдні. Він також розповідає, що в Іспанії, Франції, Італії, Балканах, Криму, Кавказі, на московії останні неандертальці проживали ще 14 тисяч років тому. А в Іспанії на стоянці Агут, було знайдено зуб неандертальця і їх знаряддя які датуються 8 – 13 тисяч років тому. Але недавно, це переглянули і віднесли їх до мезоліту.



Агут, Испания, 8-13 тыс.л.н.



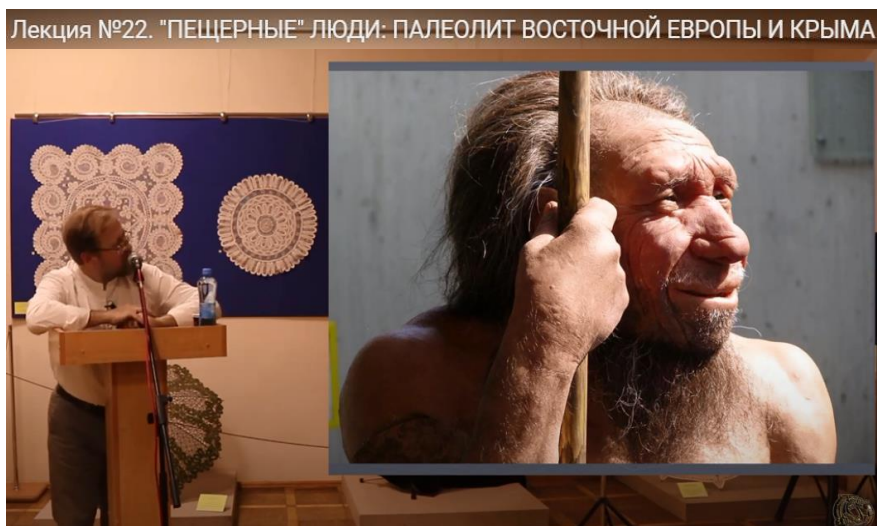
Про перших сапієнсів Європи розповідає С. Дробішевський в відео Палеоантропология: підсумки 2015 року. Він розповідає в них було багато неандертальських рис. Щелепа масивна як у неандертальця, а ДНК знайдених кістяка в Румунії належить 50% неандертальцю, а 50% сапієнсу. Як бачимо, що на території Румунії 34 тисячі років тому, ще жили неандертальці, які схрещувалися, з людьми сучасного типу, які при настанні похолодання і йшли з території України.

ДНК древнейшего сапиенса Европы:
Пештера ку Оазе (Румыния),
34-36-42 тыс.л.н.

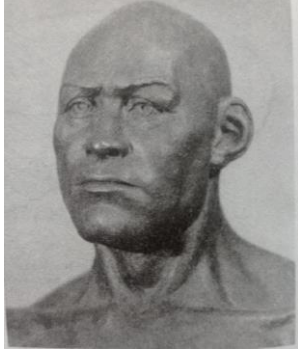


Станислав Дробышевский: "Палеоантропология: итоги 2015 года"

В відео Лекция №22. "ПЕЩЕРНЫЕ" ЛЮДИ: ПАЛЕОЛИТ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ И КРЫМА Від 3 листопада 2019 року, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, замісник завідуючого Відділом камінного віку Інституту археології РАН м. Москва, Константин Гаврилов, **на 34 хвилині** повідомив, що він зустрів такого неандертальця на переході в місті Владімір на Клязмі, де було відкрито стоянку Сунгірь.



На стоянці Сунгірь було знайдено кістяки мисливця і двох дітей 8 -9 і 12 - 14 років.



Мисливець



Хлопець 12 – 14 років



Хлопець 8 – 9 років

пізньопаліолітичної доби із Сунгіря (скульптури М. Герасимова)

Як бачимо згідно реконструкцій мисливець високим ростом 180 см. має архаїчні риси з ознаками неандертальця, на нього схожий москальський боксер і депутат думи М. Валуєв, про що говорить і антрополог С. Васильєв.

Діти відносяться до різних рас, старший відносно до негроїдної, а молодший метис.

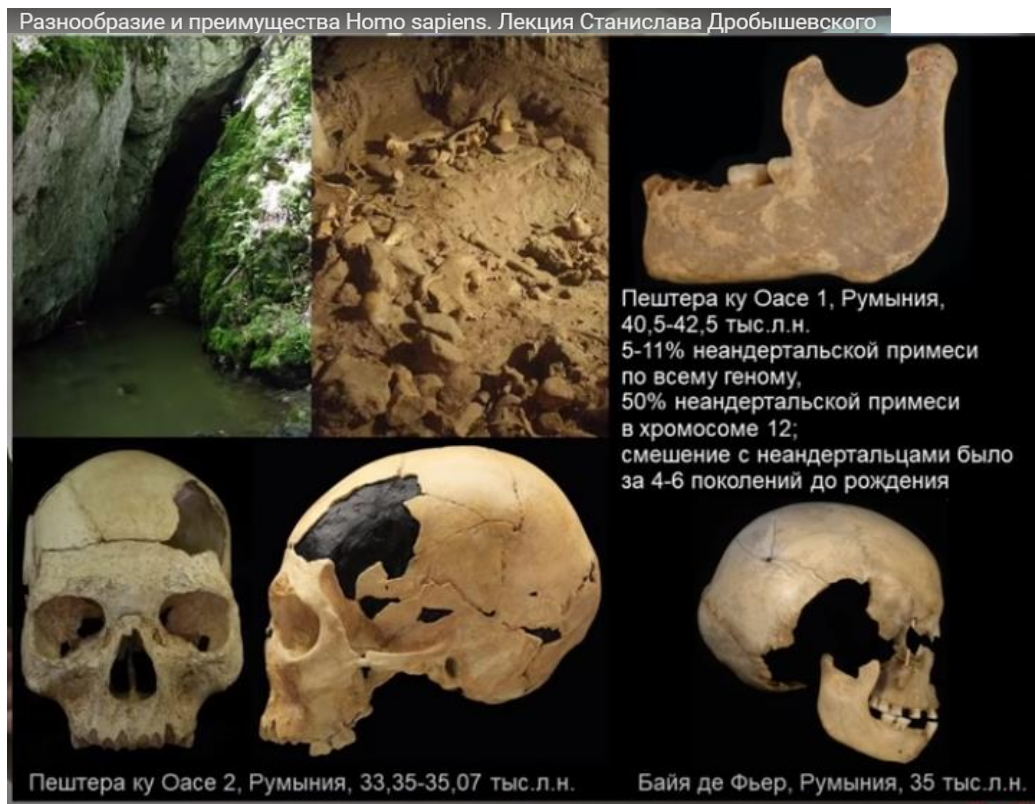
Згідно даних москальського археолога доктора історичних наук В. Жітєнєва і антрополога С. Васильєва метисів мисливця і молодшого хлопця було вбито.

Як бачимо неандертальці і сьогодні, є на московії та люди з неандертальськими рисами є і в Європі.

У відео "Разнообразие и преимущества Homo sapiens" С. Дробішевський розповідає, що у Румунії в той час уже проживали Homo sapiens, в яких були домішки неандертальських рис.

Це свідчить, що Homo sapiens ішли в Європу зі сходу. І якщо подивитися на сучасну антропологію, то ми бачимо, що чим далі на захід Європи, тим більше у людей неандертальські негроїдні риси.

В місцях проживання неандертальців, перигорців знайдені рештки негроїдів, печера Грімальді в Італії.



Оріньяцька культура

Оріньяцька культура, це археологічна культура раннього етапу пізнього палеоліту. Названа за розкопками в печері Оріньяк в Південно-західній Франції. Згідно останніх даних оріньяк датується 43 - 30 тис. років тому, він початок припав на гляціал (похолодання) Вюрм I (54-40 тис. р. до н. е.). Тоді частина *homo sapiens* пішли з території України, в тепліші краї, розповсюджуючи оріньяцьку культуру.

Французький археолог, абат Анрі Брейль розділив оріньяцьку культуру на три стадії: ранній оріньяк - шательперон, середній оріньяк і пізній оріньяк - гравет. В 1933 года Дені Пейроні запропонував нові назви. Шательперон він назвав перигорською по знахідкам в горах на плато Перигор в департаменті Дордонь і доводив, що вона розвивалась одночасно и паралельно з оріньяцькою. При цьому Пейроні рахував **перигорську культуру місцевою, а оріньяцьку — принесеною прийшлим населенням, які прийшли зі сходу**. В багатьох печерах Франції оріньяцькі шари знаходяться між шарами шательперона и граветта.

Між раннім и пізнім перигором в одному і тому ж районі існує розрив у 6—7 тисяч років.

Вироби культури

Для оріньяцької культури характерні крем'яні пластини з ретушшю і виїмками по краях, шкрябання, нуклевидні знаряддя. Досить розвинена обробка кістки зокрема, кістяні наконечники списів, і відносно розвинене образотворче мистецтво, жіночі статуєтки з каменя і кістки.

В кінці відео Новейшие открытия в палеолите Евразии | Recent Discoveries in the Paleolithic of Eurasia, часть 4 від 12 січня 2023 року на запитання академіка А.П. Дерев'янка де був поширений оріньяк, і його різновиди Андрій Сініцин відповів, оріньяк розповсюджений від Атлантики до Дону що є три види оріньяку, ранній, розвинений і пізній, а оріньяк на Дону такий самий, як і у Франції знаряддя з односторонньою обробкою, а по середині знаряддя з двосторонньою обробкою. А сам академік А.П. Дерев'янка заявив що оріньяку на Алтаї немає.

Читаємо допис С.М. Замятніна “Про виникнення локальних відмінностей в культурі палеолітичного періоду” з книги “Походження людини і давнє розселення людства”

” Москва Академія наук ссср 1951 рік ст. 127: “Відносно місцевих відмінностей в культурі європейського верхнього палеоліту на тепер ми знаєм в повній визначеності, що менше значні на початку, відмінності ці поступово збільшуються до кінця періоду.

В цьому смислі дуже показові пам'ятки мистецтва, які входять в склад характерних знахідок ранньої (фінально-оріньяцької, солюстрейської) групи стоянок.

Я маю на увазі широко відомі жіночі скульптурні зображення знаменитих “палеолітичних Венер”.

Читаємо на ст. 128: “Багато знахідок цього роду в Східній Європі і повна відсутність чогось подібного хоча б в північно африканських знахідках (попри досить велике число розкопок там) заставили, нарешті, критично віднестись до цієї “теорії” південного походження займаючих нас скульптур.

Для нас суттєво відмітити тут один дуже важливий факт, а саме вражаюча схожість цих скульптур по всій області їх розповсюдження - від берегів Дона і Сейма до Ментони, Піреней і Дордоні.

Схожість скульптур поражає, всіх хто звертається до їх вивчення.

Схожий не тільки тип зображення, який завжди передає одне й те ж зображення, але і деталі його трактування. Фронтальне положення, своєрідна зачіска, яка передає через декілька рядів концентрично розміщених дрібних виступів чи крапок, відсутність рис обличчя, навіть на великих зразках передається гладкою поверхнею великі грушовидні груди підкреслено повні стегна, абсолютно схематичні, непропорціональні, зменшені гомілки і ступні ніг, також схематичні і зменшені, тонкі руки, складені то на грудях, то на животі, а нерідко і зовсім не переданих, - всі ці риси можна однаково зустріти в зображеннях, які походять і з берегів Дону, і із Моравії або Австрії, і із печер з околиць Ментони або північних передгір'їв Піреней.

Схожість проявляється не тільки в трактовці образу, але і у багатьох технічних прийомах, за допомогою передається та чи інша деталь зображення і на півдні Франції, і в Воронежській області”.

С.М. Замятнін описує жіночі скульптурні зображення знаменитих “палеолітичних Венер”, як в Центральній і Західній Європі так і на Дону, а про територію України він не згадує, як вроді ці “Венери” мали крила і перелітали нашу територію. Це свідчить що розповсюдження “Венер” ішло з території України, як на схід так і на захід. Москальський археолог Сергій Васильєв, який був у поселенні Королеве розповідає, що там дуже лужні ґрунти, які вилуговують навіть камінь андезит,

із за чого на території України не зберігаються кістяки людей і тварин. Ось чому на території України знайдено мало “Венери”.

Етнічна і расова належність носіїв оріньяцької культури

Оріньяцька культура в Західну і Центральну Європу у Крим і на Кавказ була принесена сучасним білим населенням з території України. Антропологічно визнані як *homo sapiens*.

Співіснування оріньякців з перигорцями свідчить про можливість співіснування двох різних рас сучасної людини яка ішла з України і неандертальців Західної і Центральної Європи.

Знахідки людей негроїдної раси виявлені в Грімальді біля Ментони в Італії, а також в Португалії на Дону на стоянці Костенки і у Владівірі на Клязмі стоянка Сунгірі. В Костенках і Сунгірі знайдено і кістяки уже метисованих людей негроїдної і білої раси.

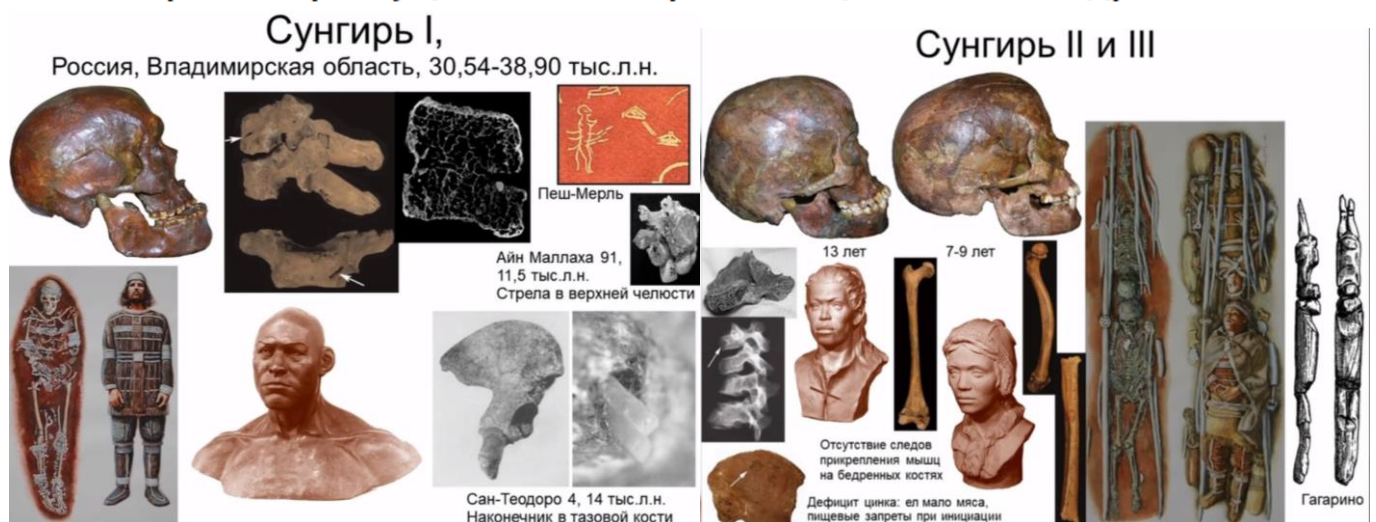
У книзі “Нариси по палеоліту” Москва. Ленінград. “Видавництво Академії Наук ССРСР” 1961 рік С. Н. Замятнін у розділі “Палеолітичні поховання” на ст. 29 пише: “Перші 15 років цього сторіччя відзначилися рядом великих відкриттів і досліджень конкретно цих двох видів пам’яток, (поховань і пам’яток мистецтва) причому в якості авторів цих досліджень нерідко виступають противники поглядів Мортілье на чолі з абатом Брейлем.

Рядом ґрунтовних досліджень за ці роки, які продовжувалися розкішними публікаціями, було констатовано наявність не сумнівно навмисних поховань не тільки на всій протяжності пізнього палеоліту, але навіть і в мустьєрську епоху, а також установлено безумовний зв’язок з магічними представленнями пам’яток палеолітичного мистецтва. Попівствуючими вченими були зроблені спроби використовувати ці відкриття для того щоб доказати про релігійність первісної людини. При цьому як і раніше, як перший, так і другий вид пам’яток, які цікавлять нас **продовжували трактуватися схематично, не історично**. Не відслідковувалися і ніяк не пояснювалися прийняття поховального обряду на протязі палеоліту, наче ці уявлення були від самого початку незмінними. Зміни в характері пам’яток палеолітичного мистецтва пояснювалися **не зміною уявлень, які визвали їх до життя, і вияснення причини цієї зміни, а зміною їх авторів, міграцією племен, яким “властиві” немовби різні види мистецтва**. Подібне поводження з матеріалом, природно, оставляло свободу для любых бажаних висновків.”

Як бачимо археологи Європейських країн трактували зміни в характері пам’яток палеолітичного мистецтва були принесені мігрантами. А це означає, що вихідці з території України приносили в Центральну і Західну Європу свою культуру. А археологи советського союзу дотримувалися марксистсько-ленінської ідеології, зміною уявлень, які визвали їх до життя.

Неандертальці були канібалами, і на стоянках знайдено кістки убитих людей, про що розповідає С. Дробішевський у відео.

Разнообразие и преимущества *Homo sapiens*. Лекция Станислава Дробышевского



Австралоїд з Маркіної гори з Костенків



Поховання з неандертальськими рисами



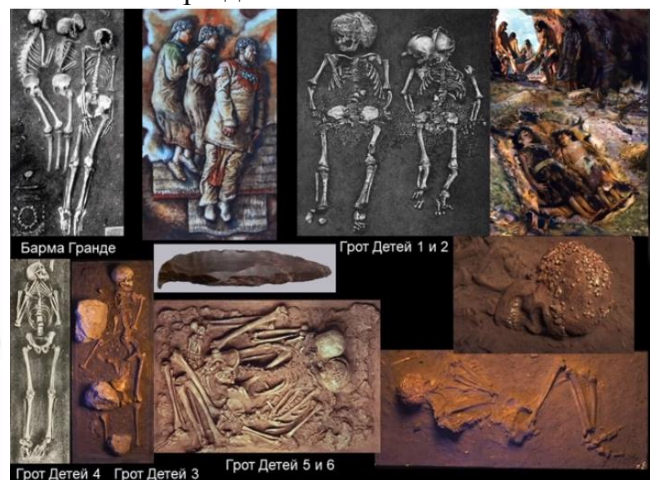
Чехія поховання з неандертальськими рисами



Як бачимо австралоїд якого відкопали на Маркіній горі в Костенках, віком 37 тисяч років, має тропічні риси: дуже вузька черепна коробка, низьке і вузьке обличчя, різке випирання обличчя вперед, дуже широкий ніс, мав ріст 160 см., а об'єм мозкової порожнини всього 1165 см³.

А палеогенетики визначили його західноєвропейським *homo sapiens*, людиною сучасного типу, який уже відокремлений від східноазійців і генетично ближчий до пізніх європейців, ніж до будь-яких інших груп. А що ж відбулося насправді. В Костенковсько – Борщевських поселеннях в пізньому палеоліті, пройшло змішування *homo sapiens* які прийшли з території України і вихідці з Кавказу, яким і був австралоїд з Маркіної гори.

Гримальді біля Ментони в Італії негроїди



С. Дробишевский розповідає, що сьогодні в світі проводиться політика проти расової теорії, і антропологи Європи не проводять встановлення расових ознак відкопаних особин і взагалі кістяки, які були відкопані не обстежуються взагалі.

У відео "Культура, искусство и быт неандертальцев. Лекции Дробышевского. Неандертальцы (продолжение)" С. Дробышевский розповідає, що на стоянці Віндія Хорватії, було відкопані кістки які згідно антропології належали **метисам**. А **палеогенетики** з цих кісток відібрали зразок, як буцімто **неандертальців**, і використовують його як маркер, з який використовують для порівняння на інших місцях, що приводить до невірних висновків. Це свідчить, що палеогенетика не відповідає фактичним даним.



У відео “ДРОБЫШЕВСКИЙ-ТЕОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ЧЕЛОВЕКА!!!” від 13 груд. 2025 року на сайті @ANTHROPOLOGY1.1. С. Дробышевський розповідає, що на поселенні Пештера ку Оаз було знайдено рештки найдавнішого *homo sapiens* в Європі, з рисами неандертальця. С. Дробышевський розповідає, що предки цього індивіда, мали змішування з неандертальцем за чотири чи п'ять поколінь до нього, а це підтверджує, що після похолодання Вюрм I, яке відбулося 54-40 тис. р. до н. е., *homo sapiens* з території України пішли в тепліші краї. Оріньяцька культура змінює мустьєрську культуру, з якою не виявляє генетичних зв'язків Оріньяцька культура не виникла в Західній Європі, а була принесена з території України і співіснує з перигорською .

Граветська культура датується 31 - 23 тис. років тому. Названа за печерою Ла Граветт в департаменті Дордонь в Франції. Вона припадає на нове похолодання, Вюрм II (31-28 тис. р. до н. е.), коли знову частина *homo sapiens* пішли з території України, в тепліші краї розповсюджуючи граветську культуру.

Гравет є третім етапом в комплексі культур пізнього палеоліту. Змінила оріньяцьку культуру в Західній Європі. Передуює мадлену.

Гравет ділиться на три типи:

- Класичний західноєвропейський (пізній перигорд'єн);
- Центральноєвропейський (павлов'єн);
- Східноєвропейський (східний гравет)

Кам'яні комплекси граветської культури відзначаються цілком довершеною технологією пластинчатого розколювання кременю та використанням різноманітних вістер і мікролітів із затупленим краєм — гравет і мікрогравет, прямокутників тощо. В граветській культурі різці переважають скребачки. Виготовлялись малі статуї палеолітичних Венер.

Народ культури — кроманьйонці, більш за все, це метиси від неандертальців і білої людини. Це підтверджується близькістю граветянської культури і культури класичних неандертальців — мустьє. В книгах по археології і по культурі палеоліту розповідають, що в цей час були розфарбовані печери, Про те, що у печерах, в час граветської культури розпису не було, про що пишуть у всіх підручниках і книгах по культурі палеоліту всякі наукові, буде розглянуто нижче.



Вістрія граветської культури



Венера граветської культури

С. Дробишевський у відео від 17 січня 2024 року "Антропологические итоги 2023 года" на сайті Центр Архе, що в печері Кро – Маньон було знайдено рештки 20 людей, які не розібрані, за 150 років, а при огляді черепа кроманьонки виявлено пролом з правої сторони. Це свідчення, що її вбили неандертальці, які проживали в цій печері

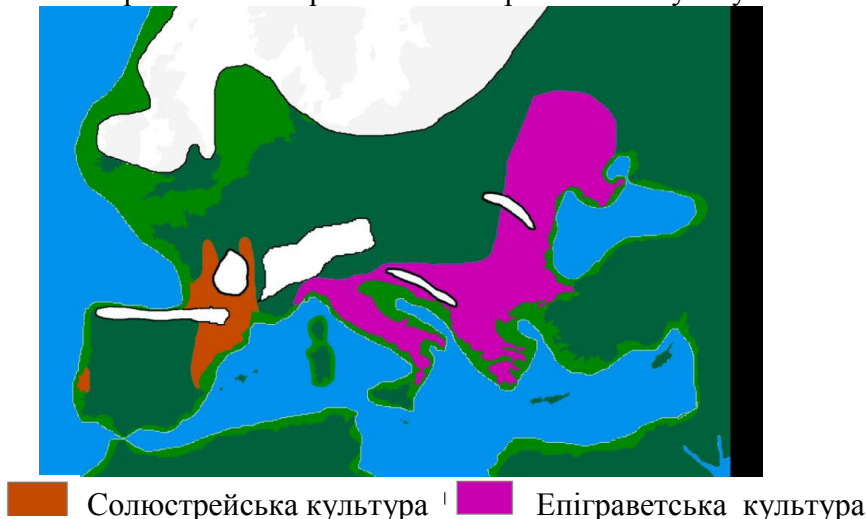


Епігравет (мікрогравет).

В період з 20 до 12 тис. років тому в південній Європі і в Україні аж до Дону, території яку московія захопила в Україні на сході була поширена **епіграветська культура**.

Вона поширилася з території України на південь Європи з початком останнього похолодання Вюрм III (24-18 тис. р. до н. е.), частина *homo sapiens* знову пішла в теплі краї, південь Європи розповсюджуючи епіграветську культуру, що ми і бачимо на мапі.

Мапа поширення солюстрейської і епіграветської культу



Про те що і оріньяк, і гравет і епігравет в Західну Європу були принесені з сходу з теренів України у книзі "Археология старого и нового света" Москва Наука 1966 року повідомляє Г.П. Григорьев у дописі "Кремская, виллендорфская и павловская культуры в Средней Европе" на ст 8: "Побудова Ф. Фельгенхауера об'єднує ці несумісні висновки: з однієї сторони, посиляючись на Д. Пейроні, він рахує, що оріньяк і граветсьен в Австрії не споріднені, і посиляючись на Д. Гаррод, говорить про багатократні приходи верхньопалеолітичного населення зі Сходу. Суть побудови Ф. Фельгенхауера в наступному: пам'ятки типу Кремсу і нижніх шарів Віллендорфа залишені оріньякським населенням, яке прийшло більш за все зі Сходу. Потім зі Сходу прийшло нове населення – граветійці, які витіснили старе населення і не вступили з ними в культурний контакт. Це пам'ятки 5 – 8-го шарі Віллендорфа і Аггсбаха. В 9-му шарі Віллендорфа Ф. Фельгенхауер бачить нову філію прибульців зі Сходу, які принесли вістрями з боковою виїмкою і жіночі статуетки."

Культура **епігравету** (мікрогравету) характеризується пам'ятками на яких домінували знаряддя з мікро вістрями з притупленим краєм.

Епіграветська традиція обробки кременю продовжила розвиток у першій половині наступної, кінцевої пори пізнього палеоліту.

Солютрейська культура, від 22 до 17 тис. років тому археологічна культура ловецьких племен, назва якої походить від печерної стоянки Солютре (*Solutré*), розташованої в Солютре Пуї у Франції за 57 км на північ від м. Ліона.

Район розповсюдження типової солютрейської культури — Середня і Південна Франція. Самостійний центр розповсюдження схожої культури існував в Східній і Північній Іспанії і в Португалії.

Солютрейська культура розвивалася в місцях з холодостійкими листвяними лісами, які вкривали основні центри культури: Південну Францію, Іспанію і Португалію.

Відкрив культури Габріель де Мортільє, який систематизував палеоліт.

Знаряддя солютрейської культури, належали до таких які виготовляли ще в мустьєрську добу, а це свідчить що їх виготовляли неандертальці.

Головна особливість є розповсюдження наконечників списів і лез ножів, шляхом обробки кременя з двох сторін віджимною ретушню. Цей спосіб обробки кременю полягав в тому, що за допомогою кістяного віджимника з поверхні знаряддя сколювалися тонкі луски. Віджимна ретуш давала можливість виготовляти наконечники стріл і списів. Вони були достатньо легкими, що дозволяло використовувати їх для метальної зброї. Переважають форми лавролистих або верболистних наконечників, наконечників з колодкою і з бічною виїмкою.

Провідними формами були чудово оброблені подовжені наконечники, шкрябання, свердла і невеликі різці, іноді із зубчиками. Кістяні наконечники веретеноподібні або з скошеною підставою. Полювання загороною було, мабуть, відомим ще в нижньому палеоліті. У верхньому палеоліті вона набуває особливо великого значення. Так, на стоянці Солютре під крутим обривом знайдений товстий шар кісток коней, близько 10 тис. особин. Очевидно, мисливці заганяли тварин до обриву, з якого вони падали вниз і ставали здобиччю людей.

Люди селилися на мисових терасах, поблизу долин річок, на місцях літньої і зимової кочівлі стад диких звірів де влаштовувалися облавні полювання, були ловецькі ями, а в землі, що промерзла, викопували ями для тривалого зберігання м'яса.

Таким чином, солютрейська культура імовірно була згенерована місцевими неандертальцями.

Солютрейська культура уступила місце Мадленській культурі. Локальним варіантом Солютрейської культури є Гримальдійська культура — культура пізнього палеоліту на території Італії.

Мадленська культура археологічна культура, припадає на останній інтерстадіал (потепління) Ложері 18-14 тис. р. до н. е. вюрмського зледеніння і до початку післяльодовикової епохи і датується 17 000-9000 років тому.

Мадленська культура поширена у Франції, Бельгії, півночі Іспанії, Швейцарії і півдня Німеччини.

Знаряддя.

Зникають крем'яні наконечники і віджимна ретуш солютрейської культури. Переважають різноманітні крем'яні різці, проколи, шкребки. Широко розповсюджені і вдосконалені вироби з кістки та рогу. На підставі розвитку кістяних знарядь археологи А. Брейль і Р. де Сіна-Пір'я розділили мадленську епоху на шість фаз. Перші три характеризуються різними формами кістяних наконечників списів, інші — гарпунами. Гарпун — найважливіше знаряддя мадленської епохи, на відміну від сучасного його використання слугував не тільки для рибного лову, а головним чином для полювання. Полювання на великого звіра бізон і північного оленя, велося загородою, полювали і на дрібних звірів, псець, бобер та птахів.

В Мадлені з'являється риболовецьке знаряддя, подібне до гачка, із загостреними кінцями.

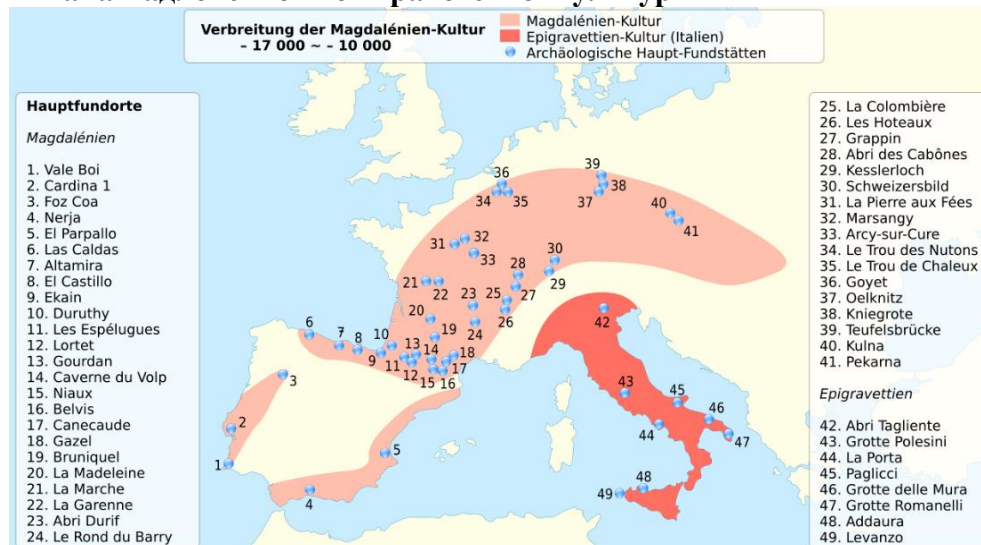
У мадленському інвентарі типові так звані жезли начальників. Це предмети з рогу північного оленя з одним або декількома круглими отворами, іноді прикрашені малюнками тварин або орнаментом. Можливо вони слугували випрямлювачами древків списів та стріл. «Начальницькі жезли», завдяки малюнкам і скульптурам, що прикрашають їх, є чудовими витворами мистецтва. До видатних художніх виробів належить серія з 50 кістяних жезлів, що походять з області Піренеїв у Франції (печери Леспюг і Істюріс) і прикрашених різьбленим орнаментом у вигляді кіл, еліпсів, напівмісяців. Очевидно, прикрашені жезли були призначені для магічних дій, або релігійних обрядів, або владних церемоній.

В мадленський час винайшли списометалку, це перше знаряддя, що механічно збільшувало людську мускульну силу.

Серед кістяних виробів мадленського часу слід назвати голки з вушком і футляри для голок, зроблені з трубчастих кісток птахів.

У пізній мадленській культурі (мадлен VI) розповсюджуються дрібні крем'яні знаряддя геометричних контурів, від яких здійснюється поступовий перехід до мезолітичних мікролітів. Як бачимо в час мадленської культури, знаряддя удосконалювалися. Це свідчить що в Західну Європу проникали все нові потоки білої людини з території України, які приносили більш розвинуті знаряддя праці.

Мапа мадленської і епіграветської культури



Господарство

Мадленські мисливці жили переважно в печерах, хоча відомі і житла просто неба. Мадленці часто кочували, переслідуючи стада північних оленів — основний засіб їх існування. Олень забезпечував м'ясом, жиром для освітлення, шкурами для одягу, сухожиллями для ремнів і ниток, рогами і кісткою для виготовлення знарядь. Північний олень взимку жив на півдні, в околицій смузі лісів, влітку відкочовував на північ, на тундрові пасовища.

Мадленський мисливець, слідуючи за стадами оленів, поступово освоював північні околиці. Кращі кліматичні умови склалися в Європі в результаті відступу льодовика і потепління. Нові групи мисливців на тундрових і степових звірів просунулися на північ. У північно-західній Європі вони представлені мадленська культура переходить у гамбурзьку, федермесер (азіль) і аренсбурзьку, у Східній Європі з'являється свідерська культура, яку створили вихідці з теренів України переселившись на звільнені від льоду території.

Антропофагія культури

У 2023 році британські науковці з Музею природознавства у Лондоні виявили найдавніші свідчення канібалізму як частини похоронної традиції. Дослідники зазначили, що такі традиції були притаманні представникам мадленської культури, однієї з двох культур, які домінували в Європі в епоху пізнього палеоліту між 23 і 14 тис. років тому. **На це вказують залишки людських кісток з порізами та слідами зубів віком 15 тис. років, знайдені в печері Гофа на південному сході Англії.** Дослідження було опубліковано у науковому журналі *Quaternary Science Reviews* (QSR)

У печері Хофа археологи знайшли останки кількох людей, зокрема двох підлітків і дитини віком близько 3 років. На їхніх кістках явні сліди канібалізму.

Кістки, схоже, були обгризені людьми. І мова йде не просто про перекушування, довгі кістки і ребра були зламані, що дозволило комусь дістатися до кісткового мозку і кісткового жиру. На деяких кістках також видно сліди розрізів, де було видалено м'яке м'ясо. І, нарешті, деякі черепи були видовбані і перетворені на грубі миски або, можливо, чаші.

Черепи були ретельно очищені від м'яких тканин незабаром після смерті. Сліди показують, що губи, щоки і язик були розрізані, а очі витягнуті. Потім обережно видалили лицьові кістки і основу черепа, а з склепіння черепів були зроблені чаші.



Чаші з черепів



Сліди зубів на кістці

Як бачимо, що на територіях Західної Європи аж до кінця пізнього палеоліту проживали неандертальці канібали.

Свідерська культура це археологічна культура фінальної етапу пізнього палеоліту, поширена в басейнах рік Вісла, Німан, Прип'ять, на Верхньому Дніпрі. Назва походить від стоянки Свідри-Вельке біля Варшави. На півночі України в Поліссі також поширені свідерські пам'ятки Нобель, Переволоки, Лютка, Люб'язь, Сенчиці, Тутовичі, Березно, Прибір, Кричельск, Смячка XIV.

Свідерська культура датується 9 тис. до н. е. останнім тисячоріччям льодовикової доби, після закінчення останнього зледеніння пізнього дріасу, який тримав з 10730 по 9700 тис. до н. е., за яким настав теплий пребореальний період і людина з території України пішла на північ на звільнені від льоду території.

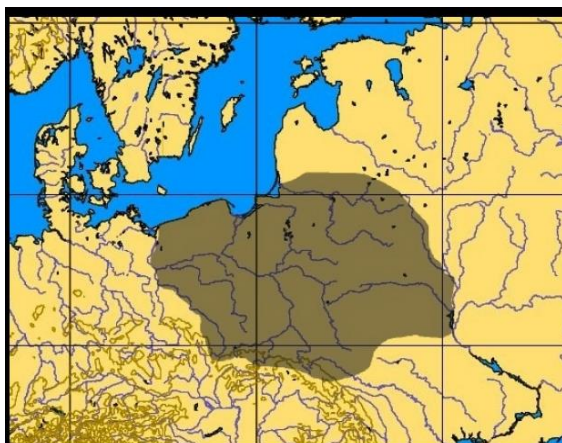
Свідерці мешкали в холодних лісотундрах, полюючи на стадних північних оленів.

Залишки Свідерської культури, знайдені на стоянках на берегах річок, озер, переважно на піщаних дюнах (крем'яні ножі, шкребки, різакі, сокири та наконечники стріл), свідчать про те, що населення займалося мисливством і рибальством.

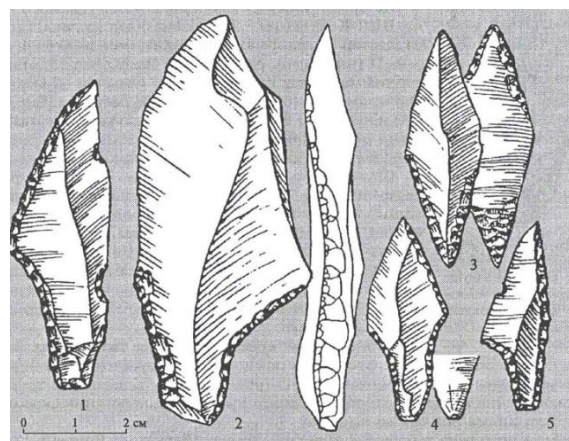
Свідерська культура датується 9 тис. до н. е. останнім тисячоріччям льодовикової доби, після закінчення останнього зледеніння пізнього дріасу, який тримав з 10730 по 9700 тис. до н. е., за яким настав теплий пребореальний період і людина з території України пішла на північ на звільнені від льоду території.

В Україні пам'ятки свідерської культури відомі на Сіверщині, як смячківська культурна група, на Волині поселення Нобель, Переволоки, Лютка, Люб'язь, Сенчиці, Тутовичі, Березно, Прибір, Кричельск відомі як нобельська група. Пам'ятки свідерської культури виявлені також на поселенні Делятин на Передкарпатті та середньонадністриянські пам'ятки України, оселівська група, а також у східній Молдові поселення Селіште і у Криму поселення Сюрень-ІІ, Буран-Кая ІІІ.

Фінно- Скандинавський льодовиковий щит 20 тис років тому



Мапа свідерської культури, позначена темним кольором



Крем'яні наконечники стріл 1- гамбурзькі, 2- лінгбійські, 3- свідерські, 4- красносільські, 5- пісочнорівські.

Свідерці мешкали в холодних лісотундрах, полюючи на стадних північних оленів. Залишки Свідерської культури, знайдені на стоянках на берегах річок, озер, переважно на піщаних дюнах (крем'яні ножі, шкребки, різакі, сокири та наконечники стріл), свідчать про те, що населення займалося мисливством і рибальством.

Зі свідерською культурою пов'язані однорядні гарпуни з великими зубцями з рогу північного оленя, виявлені на північному сході Польщі, у Пруссії та Литві.

У піску дюн кістяні знаряддя не зберігаються, тому свідерський інвентар представлений тільки крем'яними виробами: верболистими й черешковими наконечниками, шкребками на пластинах і відщепках, різцями різних форм.

Крем'яний інвентар, як правило виготовляли у майстернях просто неба, де кремій проходив первинну обробку. Там із шматків каменю збивали все зайве так, щоб сформувати округлу заготовину, з якої потім виготовляли типові наконечники стріл на пластинах у формі вербового листа із плоскою підтескою з черевця, а також виготовлювали скребачки та леза з притупленою спинкою з пластин та сокири з відщепів, різці з бічною ретушню.

А що ж пишуть про свідерську культуру Українські науковці. Головним науковцем цього періоду в Україні є Л. Залізняк.

В книзі "Передісторія України X – V тис. до н.е." виданій у видавництві "Бібліотека українця" у 1998 році, на ст. 142 він пише: "Під час Аллередського потепління Німецька та польська низини були зайняті лісовими мисливцями культурної області Федермессер. Мисливці на північного оленя культури Лінгбі мешкали північніше Ютландії. В Аллереді це населення просунулося далеко на схід у басейни Німану, Верхнього Дніпра, Верхньої Волги, в Північне Полісся, де сформувався східний варіант Лінгбі – пам'ятки типу Аносово (Вільнюс I, Аносово, Ежанірас 8,15,16, 17, Брестенево, Подол III). Похолодання та поширення тундростепів з фауною північного оленя на Німецькій, Польській та Поліській низинах у Дріасі III спричинили розселення лігбійських мисливців на південь. Традиції Лінгбі стали генетичним підґрунтям аренсбургської культури Німецької низини, а на аносівській базі постає так званий Східний Аренсбург або красносільська культура Дріасу III (Красносілья Е, Красносільськ 6, Хвойна, Боровка, Бор, Усть-Тудовка) (Рис. 81, 82).

У цей же час, на початку Дріасу III, в басейнах Верхньої Прип'яті, Західного Бугу та середньої Вісли на основі лігбійських культурних традицій формувалася і свідерська культура."

Розглянемо, що ж таке Лінгбійська культура.

Лінгбійська культура, це археологічна культура заключної давньокам'яної доби IX—VIII тисячоліття до н. е. Першою була знайдена стоянка на західному березі о. Зеландія в Данії. Під назвою «Лінгбі» виділили археологічну культуру на північному заході Європи з характерними кирками з рогу північного оленя і грубими трикутними черешковими наконечниками стріл. Від тієї стоянки «Лінгбі» на острові Зеландія в Данії і отримала назву культура.

Як бачимо, що і Свідерська і Лінгбійська культура датується 9 тис. до н. е. останнім тисячоліттям льодовикової доби, після закінчення останнього зледеніння пізнього дріасу, який тримав з 10730 по 9700 тис. до н. е., за яким настав теплий пребореальний період і людина з території. І людина йшла з півдня на північ, на території які звільнялися від льоду. А науковець Л. Залізняк направляє людей з півночі на південь. Це повна ахінея. Такого ніколи не було і бути не могло, так як людина завжди йшла освоювати нові території. А в пізньому палеоліті, найбільш заселеною була територія України, звідкіля і пішла людина на Північ, на звільнені від льоду території.

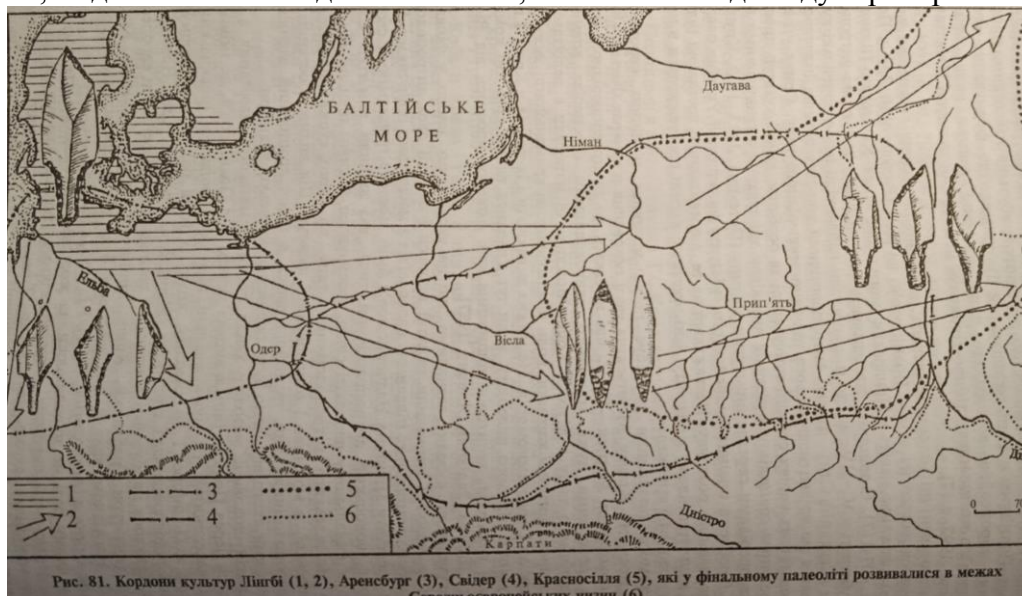


Рис. 81. Кордони культур Лінгбі (1, 2), Аренсбург (3), Свідер (4), Красносілья (5), які у фінальному палеоліті розвивалися в межах Середньосхідної низини (6).

Про те що на межі верхнього палеоліту і мезоліту в Європі проживали неандертальці свідчить знаряддя яке було знайдено на стоянці Агут в Іспанії.

Москальський антрополог Станіслав Дробишевський, в відео від 19 грудня 2023 року

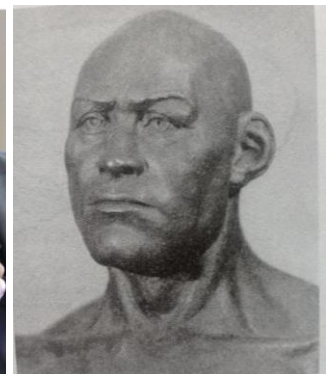
“Пилтдаунський человек и другие ошибки антропологов” на сайті “Цифрова історія”

Повідомляє, що на стоянці Агут в Іспанії було знайдено знаряддя муст'єрського типу яке датується від 8 до 13 тис. років тому, і на основі цього він без ніяких підтверджень стверджує, що знаряддя муст'єрської доби було виготовлено *homo sapiens*, а те що неандертальці були більшістю в Європі ще в час неоліту, люди які мають неандертальські роси в Європі є і сьогодні. У музеї Дюссельдорфа виконана експонується реставрація неандертальця одітого у сучасний костюм і сучасною зачіскою, таких людей можна знайти і сьогодні в Європі.



Реконструкція неандертальця.

Про те що на московії і сьогодні живуть неандертальці, повідомляє кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, замісник завідуючого Відділом камінного віку Інституту археології РАН м. Москва, Константин Гаврилов, у відео Лекція №22. "ПЕЩЕРНЫЕ" ЛЮДИ: ПАЛЕОЛИТ ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ И КРЫМА, від 3 листопада 2019 року. На 34 хвилині він повідомив, що зустрів неандертальця на переході в місті Владімір на Клязмі, де було відкрито стоянку Сунгирь. Усі бачили колишнього боксера, а нині депутата москальської держдури **М. Валусьва**, який теж має неандертальські риси



Такого неандертальця зустрів Константин Гаврилов

Москаль М. Валусьв.

Мисливець з Сунгиря

А тепер розглянемо, як фальшувалися археологічні вишукування в Європі

В книзі "Нариси по палеоліту" Москва. Ленінград, "Видавництво Академії Наук сср" 1961 рік, С. Н. Замятнін пише: "Набагато меншу ясну картину, ніж описане вище відкриття "старика із Шпель-о-Сен", дає зроблена в тому ж році знахідка кістяка юнака в нижньому Мустьєрському гроті. Винахідником цієї пам'ятки є швейцарський торговець стариною Отто Гаузер, який на протязі декількох років вів з комерційними цілями великі розкопки в Дордоні. Велика частина його розкопок охопила до півсотні місцезнаходжень, залишилися не висвітлені. Виключення склали лише ті матеріали, які при продажі їх Державним музеям Німеччини вимагали більш точної документації. Однак і в цих випадках, попри на показну точність, публікації Гаузера стоять далеко не на висоті, так як розкопки велися досить неякісно, і часто не можна виявити основних деталей тої чи іншої знахідки.

Так же відбулася і справа з розкопками в класичному місцезнаходженні Мустьє, яке дало назву середньому палеоліту.

Знайдений розкопками в березні 1908 року кістяк був щ в землі проданий Берлінському музею народознавства за дуже велику суму. І тільки більше ніж через п'ять місяців, 10 серпня, велика комісія німецьких учених під керівництвом проф. Клаача почала піднімати знахідку із землі.

Однак ні точного креслення, ні фото цілком розчищеного кістяка, ні більш менш задовільного опису його положення ми не маємо.

Перш за все це пояснюється умовами знахідки, яка була знайдена наглядачем, який вів розкопки коли був відсутній Гаузер, який опізнав людські кістки і призупинив роботу уже після того, як велика частина поховання була зруйнована. Уже в момент знаходження ліва плечова кістка і кістки нижніх кінцівок були вийняті без будь якого б то не було огляду. Про тазову кістку і хребет Гаузер повідомляє, що вони “розсипалися у пил, коли їх хотіли витягти, і не могли внаслідок цього бути збереженими”

Таким чином, даних для судження про положення кістяка недостатньо, і більш за все мало місце зміщення землі в старину. Сильно деформовані в землі кістки черепа. Згідно висновку Клаача, на основі небагатьох кісток які збереглися на місці, голова лежала на правому боці, причому зігнута права рука підкладена під голову, щока притулена до ліктя, а кість правої руки розміщена на потилиці, спина повернута вгору, а ліве плече приближене до нижньої щелепи, ліва рука витягнута прямо“. Із цього курйозу описання, або точніше малюнка можна зробити висновок, що покійник дійсно лежав на правому боці і що права рука була сильно зігнута. Інші припущення про положення кістяка були б ризиковані.

Розуміється, ніяких даних не мається відносно наявності чи відсутності поховальної ями; чистим домислом є повідомлення на рахунок поховального інвентарю: “Лежаче рядом з лівою рукою саме краще рубило із знайдених на цій стоянці“, як виявилось із слів самого Гаузера “було знайдено в момент, коли ми не знали, що земля, яку ми розкопуємо, містить кістяк“, точніше знайдено робітниками при відсутності Гаузера і довільно приписано похованню. Невеликий зв'язок з похованням мають також і зібрані навколо черепа 10 знарядь і 74 осколки кремнію, детальний список положення яких описує Гаузер (“віджимник” і 10 осколків біля потилиці, осколок в очній впадині, два осколки які прикривали ніс“, осколок на лобній кістці, 10 - під черепом і т.д. і т.д.) Всі ці кремні безсумнівно відносяться не до поховання, а до культурного шару, який оточував його.

Те ж необхідно сказати і про 45 осколків кісток різних тварин, також ретельно розміщених Гаузером на черепі і навколо нього. “Велика кількість” осколків кременя і кісток, які насичували кругом культурний шар, відмічаються і самим Гаузером“.

Як бачимо з наведеної цитати, що археологічні вишукування в Європі були поставлені на комерційні рейки, головною метою їх була нажива, а не якість розкопок.

У книзі “Походження людини і давнє розселення людства” Москва. ”Видавництво Академії Наук ССРСР” 1951 рік Я. Я. Рогінський в дописі “Антропологічні питання у проблемі походження людини“ на ст. 173 пише: “Деякі труднощі для вирішення цієї проблеми представляла територія південної Англії.

На протязі декількох останніх десятиріч там було зроблено декілька знахідок кісток викопної людини, які свідчили, на думку багатьох англійських учених, про виключно велику давність людини сучасного типу. Така, перш за все, знахідка кістяка в Галлі-Хіла (1888 р.), потім знахідка черепів і зубів в Пільтдауні (1911 – 1915рр.) і нарешті, задній відділ черепа із Барнфлідських копів Біля Сванскомба (1935 р.).

Відомо, що кістяк із Галлі-Хіла визвав великі розбіжності. Деякі великі авторитети признали його шельський і навіть дошецький вік, відносили його до часу відкладення гравію стофутовою, верхньої тераси Темзи; інші пошукові повністю відхиляли такі думки. Так, Джон Еванс і Бойд Даукінс звернули увагу на контраст в ступені збереження між кістками тварин і рештками людини. Людські кістки лежали близько одна до другої, між тим як частини кістяків тварин були розкидані. Крім того, із за важкості знаходження порушення шарів в річкових відкладах не було основи, щоб стверджувати, що кістяк знайдений *in situ* (латинською на місці), **тим більше що ні один геолог не був присутнім при виїмці цього кістяка і що критична перевірка цього питання була прийнята лише через декілька років після знаходження кістяка.** Не дивно, що значення кістяка із Галлі-Хіла в якості представника найдавнішої людини не було прийнято більшістю учених, серед яких можна назвати прізвища Андріана де Мортільє, Буля, Обермайєра, Осборна,

Декворса і багатьох інших. Нові дослідження цієї знахідки остаточно доказали, що в Галлі-Хілі мало місце пізніше поховання (Aschly Montagu a. Kennet P. Oakley, 1949).

А тепер розглянемо про Пілтдаунську підробку.

Англійські фальсифікатори історії, хотіли доказати, що мавпи перетворились у людей у Англії. Пілтдаунська людина була «доказом» того, що перша мавполюдина появилася в Англії. Все почалося 18 грудня 1912 року, коли Чарльз Доусон, геолог-аматор, і Артур Сміт Вудворд, куратор геологічного відділу Британського музею, оголосили на засіданні Лондонського геологічного товариства, що вони виявили «відсутню ланку» між мавпою та людиною. Доусон стверджував, що знайшов череп невідомого гомініду в Пілтдауні, селі неподалік Акфілда у Східному Суссексі. Це була сенсація світового масштабу на той час.

Читаємо далі на ст. 173: “Пілтдаунські знахідки, як відомо, породили ще більше розбіжності. По всіх основним питанням, зв’язаними з цими знахідками, думки різко розділилися. Невідомою залишилася перш за все геологічна давність пілтдаунських кісток, так як вони були знайдені в відвалі, а не на місці їх залягання. Фауна виявилася різновіковою і перемішаною. Не отримало одноголосної думки питання про те, кому належала нижня челюсть: **шимпанзе** (Герріт Міллер, Грегорі, Метью, Рамстрем), **орангу** (Вейденрейх), **давній людині** (А. Грдлічка) або **дріопетеку** (Ленгоссек).

Реконструкція мозкової коробки по окремих частинах дала різні результати не тільки у різних авторів, але і в двох дослідженнях анатома і антрополога Артура Кізса, відноситься до 1915 і 1938 років. Найбільші спори, однак, виникли по питанню належності нижньої челюсті, ізолюваного зуба (клика) і фрагментів мозкового відділу до одного індивіду. З погляду Кізса і інших англійських дослідників, це питання отримало закінчене і позитивне рішення в 1915 році, коли в двох милях (3 км) від місця першої знахідки були знайдені фрагменти лобної і потиличної кісток, схожі на раніше відомими, разом з лівим нижнім корінним зубом, дуже схожим по величині і по формі на перший корінний зуб правої сторони пілтдаунської щелепи.

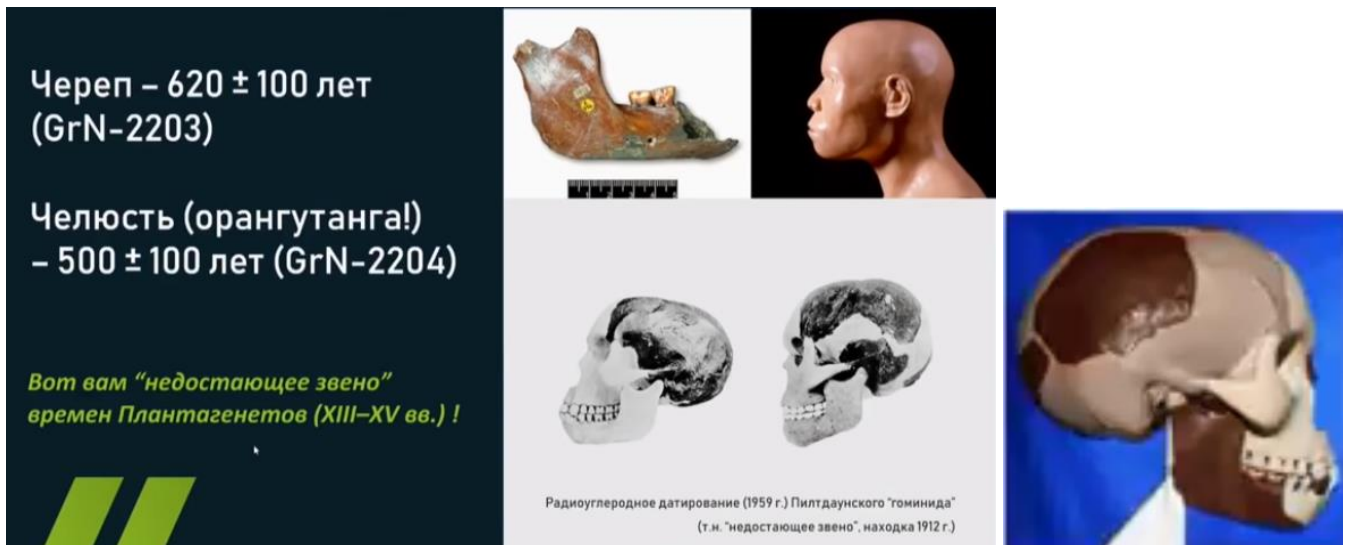
Поєднання частин, які здавалося анатомічно і антропологічно несумісні, таким чином, очевидно, проводилося повторно і повинно було, на думку прихильників Вудварда і його гіпотези про “еоантропа”, відкинути всякі сумніви про реальність останнього. Однак ще Рей Ланкестер, виступив в дебатах по доповіді Сміта Вудварда про другий череп еоантропа 28 лютого 1917 року, відмітив можливість, правда дуже маловірогідною, на його думку, приналежність осколка лобної кістки і корінного зуба тій же особині, яка була знайдена в 1911 році. (Woodwfrd. 1917). Ще більш рішуче виразив подібні припущення А. Грдлічка (А. Hrdlicka, 1922), звернув увагу на вражаючу подібність не тільки розмірів ізолюваного зуба і відповідного зуба в щелепі, але і всіх морфологічних деталей, а також характеру стертості жувальної поверхні. Приналежність обох зубів одній особині видаються Грдлічці безсумнівною, а дублікація, наскільки далекосяжних у двох різних індивідів, майже неможливою. Не треба забувати, що друга знахідка була зроблена Даусоном в одній збірній кучі обломків, піднятих робочими з усього простору великого зораного поля, із за чого зв'язок черепних кісток і корінного зуба залишилися також не доведеною, як і в разі з першою знахідкою. Необхідно відмітити, що Грдлічка, особисто ознайомився з рештками пілтдаунських людей, **приєднався до висновку про невірогідність з'єднання мозкового черепа з нижньою щелепою.**”

Москальський антрополог Станіслав Дробишевский, в відео від 19 грудня 2023 року “Пілтдаунський человек и другие ошибки антропологов” на сайті “Цифрова історія”, розповідає, що антрополог В. В. Бунак, ще в 1939 році проаналізував характеристики черепа який належав людині сучасного типу і мавпячої челюсті встановив, що таке поєднання згідно антропології бути не може. При такій челюсті на черепі мали б бути надочні валики і форма черепа не відповідає такій челюсті.

Майже через сорок років, у 1953 році, ця фальшивка була викрита і Пілтдаунська людина була визнана підробкою, здебільшого завдяки роботі доктора Кеннета Оуклі. Він показав, що череп належить сучасній людині, а кістка щелепи та зуби – орангутангу. Для того, щоб зуби виглядали як людські, їх підпиляли. Всі знахідки були оброблені хімічними препаратами, щоб надати їм давній вигляд.

Крім того, було також показано, що жодна з пов'язаних з Пілтдаунською людиною знахідок не була захоронена в гравійних відкладах Пілтдауна. **Шахрайство з Пілтдаунською людиною стало великою ганьбою для шахрайської научної спільноти.**

Коли було оголошено про знахідку Пілтдаунської людини, вважалось, що рештки неандертальців, що були знайдені у Німеччині, були мавпами, і що наскельні малюнки у Франції теж були залишені мавпами (на фальшуванні малюнків зупинимося нижче).



Більш за все, головним фальшувальником Пілтдаунської людини є Чарльз Доусон. Його відношення до пов'язаних з початковим відкриттям подій завжди були не зрозумілими, і після смерті Доусона в 1916 році з'ясувалося, що всі історичні артефакти, які він нібито знайшов і які були виставлені в музеї Гастінгса, були підробками.

Багато вчених, в тому числі й автори докторських дисертацій, мали доступ до кісток та ретельно вивчали їх, але вони бачили те, що хотіли бачити, й ігнорували те, що не відповідало їх упередженням.

Таке ж саме відбувається й сьогодні.

Сьогодні одні з основних фальшувальники історії є палеогенетики інституту Маска Планка, на чолі з нобелівським лауреатом за 2022 рік Паабо. Вони поселили *Homo sapiens* в Сибір поселення Усть-Ішим Омської області віком 45 тисяч років, по кістці стегна, яку знайшов художник – косторіз на березі Іртиша. Це спростував академік А.П. Дерев'янка, який у відео “Новейшие открытия в палеолите Евразии | Recent Discoveries in the Paleolithic of Eurasia”, частина 6 від 13 січня 2023 року, з 39 по 45 хвилини, пояснює що там людини до межі мезоліту не могло бути, а саму знахідку він назвав «Пілтдаунською».

Ці палеогенетики визнали сучасним європеоїдом, австралоїда за антропологією з Маркіної Гори в Костенках Воронежської області вік якого 37 тис. років. Ріст цього австралоїда 160 см., він мав вузьку черепну коробку, низьке і вузьке обличчя, яке різко випирає вперед, широкий ніс, об'єм мозкової порожнини всього 1165 см³. Таких європеоїдів немає.

У *homo heidelbergensis* віком 430 тис. років з печери Сима де Уесос, в Іспанії, палеогенетики знайшли мітохондріальне ДНК денісівця-синантропа, яких в Європі не було. ядерне ДНК належить неандертальцю, що теж не може бути.

Тим більше, що маркер, з який використовують палеогенетики для порівняння неандертальських ДНК, належить метису з стоянки Віндія Хорватії, а не неандертальцю. Як бачимо довіряти палеогенетикам не можна.

А ТЕПЕР РОЗГЛЯНЕМО, ЯК ЗФАЛЬШУВАЛИ МИСТЕЦВО, МАЛЮНКИ В ПЕЧЕРАХ. Москальський історик і археолог, доктор історичних наук з 2017, доцент МГУ В. С. Житенєв в відео "Капова печера. Владислав Житенєв. На сайті Родина слонів № 99". В ньому він розповів, що в Іспанії, знайшовся фальсифікатор, який в печері виконав малюнки на стінах і повідомив, що він знайшов печеру в якій є малюнки палеоліту. Цю печеру відвідав навіть король Іспанії.

Але були зроблені аналізи фарби, в якій знайшли частинки сучасної кухонної губки, якою цей фальсифікатор малював, а на малюнках знайшли ще й комах які приклеїлися до фарби.

Печерні пам'ятки за Житенєвим
з відео "Фронтир: 60 років відкриття малюнків в Каповій печері"



Капова печера позначена червоним кружком з крапкою, а поряд з нею без крапки

Ігнат'євська печера

Наведемо цитату з книги "Археологічний словник" М. "Прогрес" 1990 року під авторством У. Брей і Д. Трамп ст. 191: "Печерне мистецтво, палеолітичні гравіровки, і розписи, рідше – барельєфи і одиночні зразки ліпки із глини (вони зберігаються лише в виключних випадках) в печерах пізнього плейстоцену. Його основним вогнищем являється піренейська зона (історична провінція Франко – Кентабрія), де зараз сконцентровано **120 "картинних галерей" льодовикової пори** (90% відомих). Причини тому – особливо велика кількість в Піренеях великих печер з міцними карстовими стінами. Лиш на такій глибині, де тисячоріччями забезпечувалися оптимальні атмосферно – температурні умови, до наших днів дійшли деякі наскальні гравюри і навіть розписи (останні виявляються починаючи з 40 – 55 до 800 і більше метрів від входу). Особливо яскраво вони представлені в таких "гігантах" П. м., як печери Ніо, Труа Фрер ("Трьох братів"), Тюк д'Одубер, Пеш-Мерль, Ляско в Франції, Альтатаміра і Кастілья в Іспанії. За межами Піренеїв на мапі пізнього палеоліту карстові вогнища такого рівня відсутні, але окремі пам'ятки П. м. зустрічаються (в їх числі - Капова печера на Уралі)....

Основною темою П. м. був звір, антропоморфний сюжет (нерідко - в знаковій формі) в основному включався в наскальний контекст уже на мадленській ступені складного сплаву дуальної семантики. Образотворчі засоби П. м. – роботи на глині (пальцевий малюнок і ліпка), крапкова вибивка, або пікетаж (стародавні контури і барельєфи), різьба на скелі (гравіровки) і розповсюджені в природі природні фарби. Останньою були охра і чорний пігмент (двоокис марганцю)." **Ці фарби не можна датувати.**

Автори не називають інших печер окрім Капової, так як їх і немає, ніхто не розфарбував, так як це було б виявлено, як виявлено і фальш Капової печери.

Чи могла людина в палеоліті намалювати такі якісні малюнки, начебто, **ці художники закінчували, спеціальні художні школи, Флорентійську чи Венеційську художню школу. Людині набагато простіше малювати з підлоги, а не з підмосток на висоті чи на стелі, то чому неандертальці малювали на висоті, в тому числі на стелі, і які будували підмостки для цього, про які ніде не говориться.**

Чому в печерах інших регіонів Африки, Близького Сходу, Анатолії, Криму, Кавказу, Середньої Азії чи Сибіру немає таких малюнків?

А відповідь проста. Тому що в тих районах не було сікстинських капел, які необхідно було розписувати, а також москальських фальшувальників, які копіюють все чого в них не було. У книзі “Нариси по палеоліту” Москва. ”Видавництво Академії Наук сср” 1961 рік С. Н. Замятнін у розділі “Палеолітичні поховання” на ст. 50 пише: ”Загальновідомо, що вони нерідко знаходилися в абсолютній темноті, на відстані багатьох сотень метрів від входу в печеру. Виконати малюнки в глибині печери при примітивнішій жировій лампі, якою користувалися палеолітичні люди, і майже повній неможливості добути вогонь, якщо згасне в дорозі, - все це представляло великі складності і навіть пряму небезпеку для життя і викликає невідоме здивування.”

Цікаво як можна було намалювати малюнки в печерах при такому освітленні, скільки таких ламп було необхідно і як вони були установлені щоб малювати на висоті.

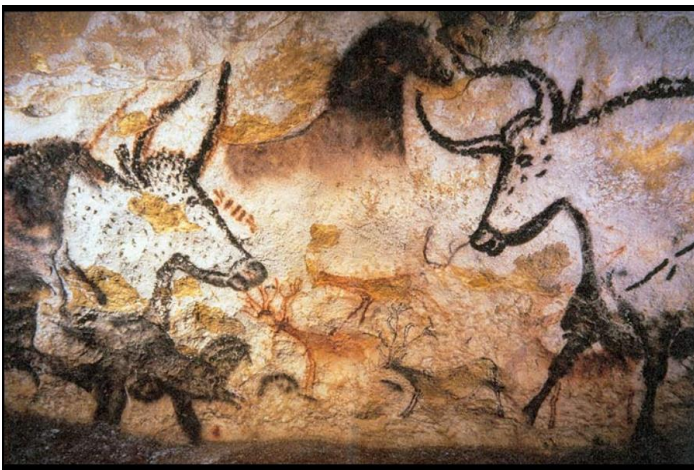
А тепер розглянемо витвори мистецтва в печерах, щоб оцінити, чи могла людина в палеоліті зробити такі малюнки, при цьому використаємо дані з інтернету.

Печера Ласко у Франції — одна з найважливіших “палеолітичних” пам'яток за кількістю, якістю і збереженням наскельних зображень. Ласко часом називають «Сікстинською капелою первісного живопису». Живописні малюнки, що знаходяться там, не мають точного датування: вони з'явилися приблизно в 18-15 тисячоріччя до н. е. Довгий час їх приписували стародавній Мадленській культурі, але останні дослідження показали, що вони скоріше належать до більш ранньої Солютрейської культури. Даних, як визначали датування в літературі не знайшов. У печері Ласко було знайдено не дуже багато кістяних і крем'яних знарядь: судячи з усього, в **печері ніколи не жили, її переважно відвідували заради наскельних зображень.**

Тварини, зображені на стінах Ласко, — ті ж самі, що і в багатьох інших печерах з наскельними зображеннями у франко-кантабрійському регіоні: переважно це коні, зубри, бізони, олені й гірські барани. Інші зображення тварин зустрічаються рідше й часто є потенційно небезпечними для людини (наприклад, ведмеді, носороги й великі тварини з родини котячих).

Види намальованих тварин не відповідають тим, на яких полювали люди палеоліту, і яких вони використовували з різною метою (заради м'яса, шкір, кісток і т. д.). Тільки гравірований північний олень (хоча така інтерпретація малюнка досі викликає сумніви), був визначений як тварина, чиї кістки є в печері (понад 88 % із знайдених). Цікаво де бачив той ”палеолітичний” художник цих тварин? А їх бачив художник епохи відродження.



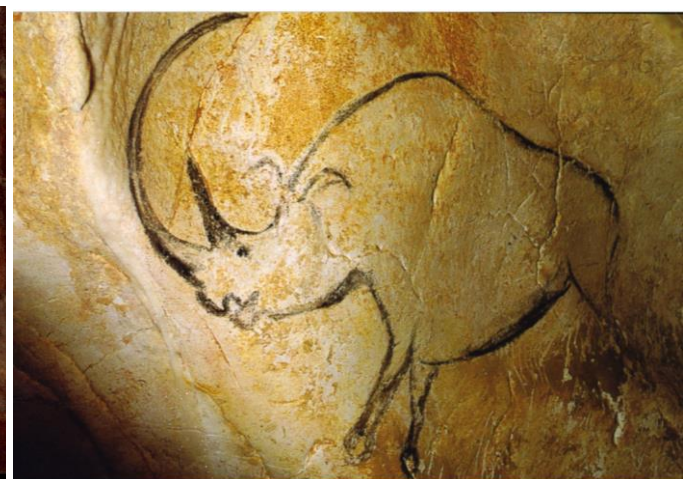


Печера Шове — печера, що розташована поблизу невеликого міста Валлон-Пон-д'Арк в долині річки Ардеш на Півдні Франції. У печері виявлено понад 300 малюнків із зображеннями тварин. Методом радіовуглецевого датування встановлено що вік малюнків становить від **33 000 до 30 000 років тому**. У цьому випадку наскельний живопис є **найдавнішим зразком печерного мистецтва у світі**. Сумнівів щодо достовірності малюнків у вчених немає, **однак суперечки про датування тривають**.

Печеру відкрив 18 грудня 1994 року Жан-Марі Шове. Печера закрита для публічного доступу, оскільки будь-яка помітна зміна вологості повітря може призвести до пошкодження настінного живопису. Право доступу, лише на кілька годин і з дотриманням обмежень, можуть отримати лише деякі археологи. Печера була відрізана від зовнішнього світу з часів льодовикового періоду через падіння скелі перед її входом.

На малюнках в печері зображені волохатий носоріг, тарпан, печерний лев і деякі інші тварини льодовикового періоду. **Знайдені в печері кістки переважно належать ведмедам**. Залишається нез'ясованою причина надзвичайно великої кількості ведмежих кісток. Окрім зображень мамонтів, диких коней та інших тварин, тут є і чимало відбитків рук. Дін Сноу, антрополог з Пенсильванського університету, вивчаючи відбитки рук, помітив, що один із них був безсумнівно не чоловічим – його залишила жінка (це вдалося зробити, придивившись до пропорцій долоні та довжини пальців: у чоловіків підмізинний палець довший, ніж указівний, а у жінок – навпаки або ж обидва пальці однакової довжини).

За результатами виявилось, що лише 10 % відбитків рук залишили дорослі чоловіки, 15 % – підлітки, а 75 % (переважну більшість) – жінки. Дослідження, крім того, продемонструвало, що відмінності між статями 30 тисяч років тому були набагато виразнішими, ніж сьогодні. «Спершу я думав, що визначити стать власника стародавнього відбитка буде вкрай важко, – пояснює вчений. – Але, заглибившись у роботу, зрозумів, що тілесні відмінності тоді були очевиднішими, ніж зараз».



А чи були на Піренеях сучасні тигри і пантери 30 тисяч років тому? Археологи знаходять левів, а про тигрів і пантер археологи не повідомляють.

Печера **Фон-де-Гом** – розташована в французькій комуні Лез –Таяк у департаменті Дордоль. Вона представляє собою вузький коридор довжиною 125 метрів і шириною від двох до трьох метрів. Перші фігурки появляються на відстані 60 метрів від входу.

Живопис у печері Фон-де-Гом належить до найкращих зразків печерного мистецтва. Численні зображення бізонів, диких коней, мамонтів, північних оленів та інших тварин виконані в різній манері від найдавніших лінійних малюнків чорною і червоною фарбою до чудових поліхромних композицій Мадленської епохи (15 000 — 11 000 років до н. е.).

Печера Фон-де-Гом відкрита Дені Перойні в 1901 році. Зображення деяких тварин зроблені в натуральну величину. На стінах і склепіннях невеликих залів печери виконано близько 80 малюнків, серед яких два зображення мамонтів.

При розкопках у галереях печери були знайдені шматки червоної охри і своєрідні «олівців» з марганцевої руди. Судячи з усього, це були ті самі барвники, які використовувалися первісними художниками в живописних роботах. Подібні фарбувальні матеріали зустрічаються майже всюди, де поширені глинисті ґрунти, зокрема, в долинах недалеко від Фон-де-Гом. В окрузі є численні шари жовтої, червоної, а іноді чорної глини, а також поклади залізної і марганцевої руди.



Печера **Альтаміра** в Іспанії з поліхромним кам'яним живописом епохи пізнього палеоліту. Розташована поблизу Сантіяна-дель-Мар у Кантабрії, Іспанія.

Згідно даних археологів, печера використовувалася впродовж кількох періодів, приблизно від 36 500 до 13 000 років тому, коли головний вхід печери був закритий зсувом.

Стосовно **поліхромної стелі**, то її описують як «**Сікстинську капелу**» печерного мистецтва.

Печера завдовжки 270 м має серію подвійних коридорів і зал. Розташована на схилі невеликого вапнякового пагорба пліоценового походження, з входом на висоті 156 м над рівнем моря і приблизно на 120 метрів над річкою Сая, яка протікає приблизно за два кілометри від печери. На час створення картин у Великій кімнаті печера була на 8 або 10 км далі, ніж сьогодні, оскільки Біскайська затока мала нижчий рівень. Ця ситуація, мабуть, була доброю для мисливців, оскільки вона дозволяла їм домінувати на протяжній місцевості та одночасно мати притулок. Приблизно 13 000 років тому вхід до печери обвалився, дозволивши зберегти її малюнки та саму археологічну ділянку. У розкопках ідентифіковані щонайменше п'ять важливих зсувів всередині печери.

Температура в печері 14 °C.

Дослідження складу породи печери показало, що це однорідний компактний і дрібно кристалізований вапняк однорідного коричнево-жовтого забарвлення; деякі неправильні, темно-коричнево-жовті ділянки, схожі на плями, складаються з кальциту, які містять сидерит. Вапняк майже чистий, з мінімальним доломітовим компонентом — з часткою магнезії не вище 1,3 %. Деякий час у печері ніхто не жив, крім тварин. **Стиль значної частини малюнків належить до так званої «франко-кантабрійської школи», яка характеризується реалістичністю зображених фігур.** Цікаво яку школу і де закінчували ці художники. Печера містить поліхромні розписи, гравюри, чорні, червоні та охристі розписи. **Малюнки являють собою зображення бізонів, коней, кабанів, відбитки людських долонь, антропоморфні фігури, абстрактні та нефігуративні малюнки.** Вони виконані вохрою, гематитом та іншими природними фарбами. Малюнки розташовані на стелі та стінах не тільки головного залу, але і в головному коридорі та інших залах. **Стародавні художники використовували природні контури стіни для створення тривимірного ефекту, і це в первісному суспільстві. Цікаво де були художні школи в первісному світі, які малювали малюнки, які створювали тривимірний ефект.**

Важко зрозуміти, як використовувалися житлова зона та поліхромна кімната, тому печера демонструє майже безперервний візерунок під час розписів. Під час розкопок було виявлено принаймні п'ять серйозних обвалів печери, останній з яких відбувся 12 тисяч років тому. Незначні обвали тривали, одна ледь не поранила дослідників під час розкопок у 1920-х роках.

Основні приміщення печери - «Велика кімната», «Велика зала», «Зал тварин», «Велика стеля», «Кімната фресок» та багато інших назв отримала друга кімната галереї, яка містить велику групу поліхромних картин. Її склепіння продовжує зберігати свою довжину 18 м і ширину 9 м, але її початкова висота (між 190 і 110 см) збільшилася за рахунок зниження підлоги, щоб полегшити комфортне розглядання картин, хоча свідчення початкової висоти було збережено.

Загалом мистецтво франко-кантабрійського регіону входить до верхнього палеоліту, хоча необхідно розрізняти іберійський верхній палеоліт і кантабрійський верхній палеоліт. Немає згоди щодо датування різних знайдених археологічних предметів або картин, де використані результати різних методів і науковців. У списку дат, які пропонуються в спеціальній літературі, необхідно враховувати не тільки різні значення, але й різні виміряні змінні: дати загального та локального художніх періодів, дати заселення печери, дати створення розписів різними методами, датування археологічних фрагментів тощо.

Іншим фактором, який міг призвести до плутанини, було те, що велика кількість науковців вважала, що картини, які не можна було точно датувати наприкінці ХХ століття, вважалися класичними лише солютрейськими та мадленськими. Проте, коли ці картини надалі були вивчені зі стилістичної точки зору, вони були включені до граветського періоду, відсуваючи першу дату проживання приблизно на 4000 років назад.

У 2012 році було опубліковано дослідження, яке датує по-іншому кілька малюнків у деяких північних печерах, у тому числі один із знаків у формі булави у Великій кімнаті, що відкинуло датування перших робіт до оріньякського, а у випадку з Альтамірою, 35 600 років тому, прямо на початку заселення півночі півострова сучасними людьми, що вперше поставило під сумнів

можливе походження малюнків від сучасних людей, а обговорює можливість авторства неандертальців.

Печеру Альтаміра випадково відкрив у 1868 році астурійський ткач на ім'я Модесто Кобійєс, який знайшов вхід під час полювання, намагаючись звільнити свою собаку, яка опинилася в пастці між тріщинами скель під час переслідування здобичі. Коли Кобійєс пішов визволяти собаку, він побачив, що тріщина, де тварина потрапила в пастку, насправді була входом до печери. У той час, новина про відкриття печери не мала найменшого значення серед околиць цього району, оскільки це карстовий край, який характеризувався вже тисячами відомих печер, тому відкриття ще однієї не означало якусь новину.

Кобійєс повідомив про це Марселіно Санс де Саутуола, багатого місцевого землевласника та «простого шанувальника» палеонтології, на фермі якого він був робітником, зокрема виконував обрізку дерев. Однак де Саутуола не відвідував печеру принаймні до 1875 року, і, швидше за все, до 1876 року. Тоді він розгледів деякі абстрактні знаки, такі як повторювані чорні смуги, яким він не надав жодного значення, оскільки вони не вважалися людською працею. Через три чи чотири роки, влітку 1879 року, Саутуола вдруге повернувся до Альтаміри, цього разу в супроводі своєї п'ятирічної доньки Марії Санс де Саутуоли-і-Ескаланте. Він був зацікавлений у розкопках входу до печери з метою знайти деякі залишки кісток і кремінних знарядь, такі, як ті предмети, які він бачив на Всесвітній виставці в Парижі в 1878 році. Саме його донька побачила на стелі печери намальовані фігурки бізонів, сам Саутуола мабуть не добачав.

Печера була розкопана Саутуолою та Хуаном Віланова-і-П'єра — археологом із Мадридського університету. Наступного, 1880 року, Саутуола опублікував коротку брошуру під назвою «Короткі нотатки про деякі доісторичні об'єкти з провінції Сантандер», де відніс малюнки до епохи палеоліту. У брошурі він доводив доісторичне походження картин і надав графічне відтворення. Він представив свою роботу професору геології Мадридського університету Хуану Віланові, який прийняв її благосклонно. Незважаючи на це, думку Саутуоли не прийняли французи Картайяк, Мортійє і Арле, найдосвідченіші науковці в доісторичних і палеонтологічних дослідженнях Європи. Саутуолу звинуватили у фальсифікації малюнків, поки пізніше не були відкриті печерні розписи в інших місцях, але до цього часу Саутуола вже помер.

Малюнки Альтаміри були першим великомасштабним доісторичним живописним ансамблем, відомим на той час, але таке викликало суперечки щодо прийнятих підходів у доісторичній науці того часу. Новизна відкриття була настільки дивною, що викликала логічну недовіру науковців. Окрім підозри, що малюнки намалював Саутуола між двома візитами до печери, було припущення, що все це намалював французький художник, який зупинявся в будинку Саутуоли, при цьому більшість французьких експертів вважали Саутуолу одним із обдурених. Реалістичність печерних сцен викликала спочатку дискусію щодо їхньої автентичності. Еволюціонізм у застосуванні до людської культури привів до висновку, що стародавні та дикі племена не повинні були мати мистецтва і що відтоді до сьогодення існував би безперервний прогрес. За логікою, якщо мистецтво є символом цивілізації, воно повинно було з'явитися на останніх стадіях розвитку людства, а не у диких народів кам'яної доби.

Ані палкий захист Віланови на Міжнародному конгресі антропології та археології, який відбувся в Лісабоні в 1880 році, ані завзяття Саутуоли не запобігли дискваліфікації Альтаміри. Але відомий гуманіст і ліберальний політик із Севільї, Мігель Родрігес Феррер, опублікував статтю в престижному іспанському виданні *La Ilustración Española y Americana* (1880), підтверджуючи автентичність картин і підкреслюючи їхню величезну цінність. Гінер де лос Ріос, як директор *Institución Libre de Enseñanza*, замовив дослідження географу Рафаелю Торресу Кампосу та геологу Франсіско Кіроги, які подали несприятливий звіт, який опублікували в бюлетені установи. Опозиція ставала все більш масовою. В Іспанії на сесії Іспанського товариства природної історії 1 грудня 1886 року директор Національного мідьориту проказав: «(...) такі картини не мають символів мистецтва кам'яної доби, ані архаїчного, ані асирійського, ані фінікійського, а лише вираз, який дав би пересічний учень сучасної школи.»

Саутуола та його кілька послідовників боролися проти цього. Смерть Саутуоли в 1888 році та Віланови в 1893 році, які втратили довіру, здавалося, остаточно визначила зображення в Альтамірі як шахрайство.

Однак цінність печери підтверджувалася частими знахідками інших подібних предметів переносного мистецтва в численних європейських печерах. Наприкінці XIX століття, головним

чином у Франції, були виявлені печерні малюнки, які, безсумнівно, були пов'язані зі статуетками, рельєфами та вигравіруваними кістками, які з'явилися на усіх археологічних рівнях палеоліту, разом із рештками тварин, які зникли з фауни півострова, таких як мамонти, північні олені, бізони та інші. Французький дослідник Анрі Брей (Henri Breuil) представив свої роботи на тему «Тім'яне мистецтво» на конгресі Французької асоціації сприяння розвитку наук у 1902 році, що спричинило суттєві зміни у менталітеті тогочасних археологів.

Діорама Кова д'Альтаміра, робота скульптора Жозепа Фонта. Вона була частиною виставки, організованої Пере Бошем і Гімперою в підвалі Національного палацу з нагоди Барселонської міжнародної виставки 1929 року. Зараз експонується в Музеї археології Каталонії в Барселоні. Еміль Картаяк був одним із найбільших супротивників автентичності Альтаміри, але відкриття гравюр і картин 1895 року у французьких печерах Ла-Мут, Комбарель і Фон-де-Гом, змусило його переглянути свою позицію. Після відвідування печери він написав статтю, опубліковану в журналі *L'Antropologie* (1902) під назвою «Печера Альтаміри. Моя провина скептика» (фр. *La grotte d'Altamira. Mea culpa d'un sceptique*). Ця стаття призвела до загального визнання палеолітичної природи живопису Альтаміри.

Коли автентичність картин була встановлена, почалася дискусія про саму роботу. Розбіжності між дослідниками зосереджувалися навколо хронологічної точності, призначення та його художньої та археологічної цінності. Ці проблеми торкнулися не лише печери Альтаміра, але й усього виявленого печерного мистецтва.

Розкопки в печері надалі проводилися в 1902—1904, 1924—1925 та 1981 роках.

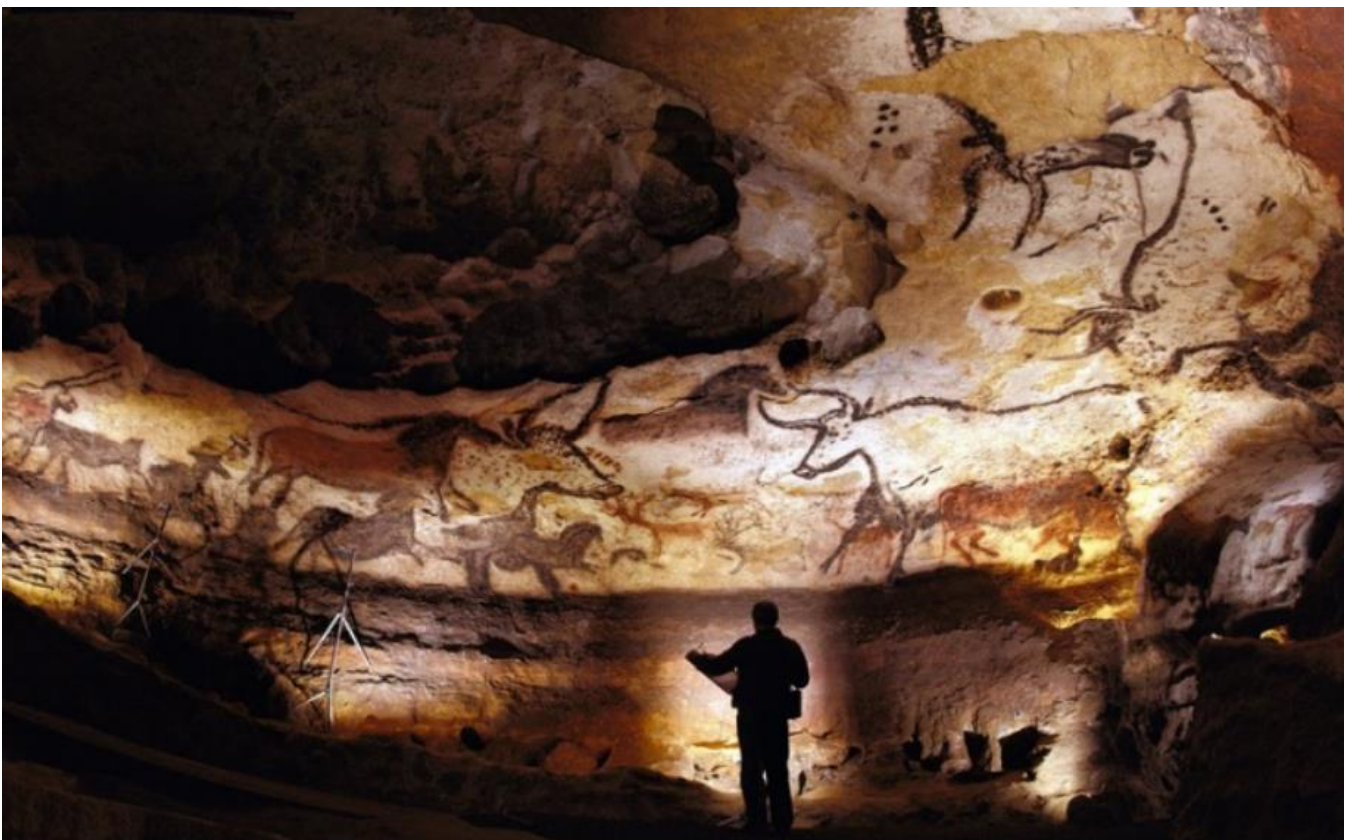
У 1960-1970-х роках печеру відвідала величезна кількість туристів, до 1500 осіб на день. Це призвело до того, що на малюнках була виявлена пліснява від вогкості. Влада закрила печеру на реставрацію в 1977 році і знову відкрила в 1982 році, однак різко обмеживши туди доступ до ~ 20 осіб на день. Черги на відвідування доводилося чекати до трьох років.

У 2002 році, після виявлення плісняви на малюнках у головному залі, печера була закрита для відвідувань.

У червні 2010 року міністр культури Іспанії Анхелес Гонсалес-Сінді оголосила, що в 2011 році печеру буде знову відкрито.

У 2001 році в музейному комплексі Альтаміра, розташованому поруч із печерою, були відкриті копії знаменитого живописного панно Великого плафона, а також деяких інших зображень печери, що дозволяє ознайомитися з малюнками, не відвідуючи печеру. Інші копії малюнків Альтаміри містяться в Національному археологічному музеї Іспанії в Мадриді, Німецькому музеї в Мюнхені та в Японії.





Цікаво, як неандертальці малювали ці малюнки на стелі печери.

Пещера АЛЬТАМИРА. Іспанія.



І що ж вони побачили? Вони побачили стелю печери, на якій було зображено безліч биків у найрізноманітніших позах.



Альтаміра. Іспанія

А тепер ці малюнки порівняєм з малюнками СІКСТИНСЬКОЇ КАПЕЛИ. І що ж ми бачимо, що малюнки в печерах нагадують малюнкам Сікстинської капели, тільки замість тварин та звірів у печерах, у Сікстинській капелі намальовані ангели, архангели та пророки, і намальовані вони в обох випадках вверху на стінах і на стелі.

А для того, щоб намалювати таких ангелів в Сікстинській капелі необхідно десь навчитись малювати. Ось ці художники і вчилися малювати композиції в готових природних печерах – капелах.

А розмальованих базилік по Європі багато, то і тренувалися в усіх печерах, які були для цього придатні.

Сікстинська капела - колишня домашня церква у Ватикані. Побудована в 1473–1481 роках архітектором Джорджі де Дольчі, на замовлення папи римського Сікста IV, на честь якого її названо. Нині капела — музей, пам'ятник Відродження. Прямокутне в плані приміщення з розписами стін, які, на замовлення Сікста IV, розписували в 1481–1483 роках Сандро Ботічеллі, Пінтуріккйо та інші майстри. У 1508–1512 роках, на замовлення папи Юлія II, Мікеланджело розписував зведення з люнетами і розпалубками. А в 1536–1541 роках Мікеланджело розписував вівтарну стіну — фреска «Страшний суд», на замовлення папи Павла III.

Після зближення папи і Лоренцо Медічі у 1484 році до Рима була запрошена група флорентійських художників, де вони разом з умбрійськими майстрами у 1481–83 рр. прикрасили стіни Сікстинської капели. Це були **Сандро Боттічеллі, П'єтро Перуджіно, Доменіко Гірляндайо та Козімо Росселлі** (ці художники і тренувалися на розписуванні печер), за участю своїх помічників: Пінтуріккйо, Луки Сінйореллі, Бартоломео делла Гатта, Давіда Гірляндайо, П'єро ді Козімо, Б'яджо д'Антоніо. Ці фрески містили безліч портретних фігур (в збережених 12 фресках налічується не менше сотні). Спочатку фресок було 16, але збереглося 12.

СІКСТИНСЬКА КАПЕЛА ЗАГАЛЬНИЙ ВИД



СІКСТИНСЬКА КАПЕЛА Пророки та сивілі, Мікеланджело.



СІКСТИНСЬКА КАПЕЛА СТЕЛЯ

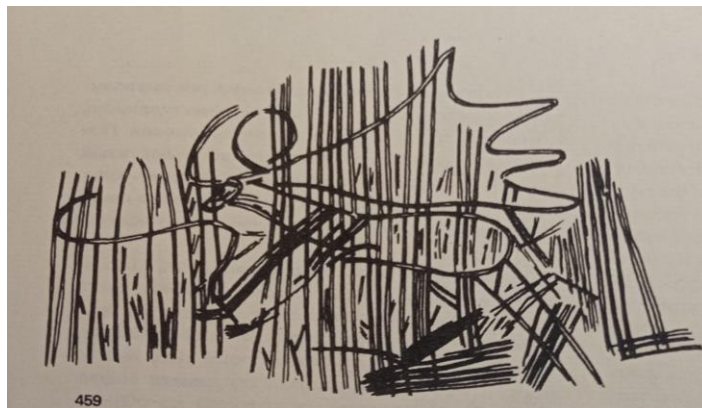


А ЯКІ Ж МАЛЮНКИ МАЛЮВАЛИ В ПАЛЕОЛІТІ.

З книги Яна Елінека “Великий ілюстрований атлас первісної людини” “Артія”



Малюнок мамонта довжиною 24.5 см, Ла Малден Франція.



Малюнок рогатого оленя, який біжить довжиною 120 см, виконаний пальцем, орієнтовно 15 тисяч років тому на глиняному наносі на скелі Перш – Мерль, Франція.

Малюнки може порівняти кожен, ума багато не потрібно.